"ପ୍ରଗତି-ସାହିତ୍ୟ-ମନ୍ଦିର"ର ଦଶମ ଅବଦାନ

ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ

ଶ୍ରୀ କମଲଲୋଚନ ମହାନ୍ତି

ନଂ 0/123
ତା 16 MAR 1959

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ୧୯୫୩

✸

ପ୍ରକାଶକ

ଶ୍ରୀ ଉମାଚରଣ ଦାସ

ଭାରତ ସାହିତ୍ୟ ମନ୍ଦିର, କଟକ ୧

✸

ମୁଦ୍ରାକର

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦାସ

ଭାରତ ପ୍ରେସ

ଦେଉଳସାହି, କଟକ ୧

✸

ଲେଖକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱତ୍ୱ ସଂରକ୍ଷିତ

✸

ମୂଲ୍ୟ—ଏକଟଙ୍କା ଚାରିଅଣା

—ଏକ—

ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କଲେକ୍ଟର ସାହେବ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ "ସେ କହି ଯାଇଛନ୍ତି ଆମଲୋକ ଯାହା ପ୍ରକୃତ ସାମାଜିକ ଓ ରକ୍ତର ସମ୍ପର୍କ ରଖିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ତମକୁ ଷ୍ଟ୍ରେଂଜରସ ବୋଲି ନ କହନ୍ତୁ । ଥରେ ଭାବି ନିଅ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଅନାଅ ।·କି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତ ତମର······ ।"

ଆରେ ! କଣ ପାଗଳଙ୍କ ପରି ଗପୁଛ ? ସାହାବାଣୀ କହିଲେ ।

ମୁଁ ପାଗଳ ! ଆରେ ତମେ କଣ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତ ଦେଖି ପାରୁନା ? ସେ ପରି କହି ଯାଇଛନ୍ତି ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ହୁଏତ ଆମେ ଠିକ୍ ଏମିତ ରହିବୁ···କିନ୍ତୁ ଆପଣ···

ସାହାବାଣୀ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । "କ'ଣ କହିଲ ?"

"ସେ···ସେ···ପେସ୍ୱର ଦ୍ୱିବେଦୀ···।"

ଏତିକିବେଳେ ଫୋନ କିଙ୍ଗ—କିଙ୍ଗ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା । କଲେକ୍ଟର ସାହେବଙ୍କର ସେଥିପ୍ରତି ଭ୍ରୁକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ସାହାବାଣୀ ବାରଂବାର ତାଗିଦ୍ କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ, ସେ ନିଶ୍ଚଳ । କେବଳ ପୂର୍ବ କଥାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ।

ସାହାବାଣୀ ଫୋନକୁ ଅଟେଣ୍ଡ କରି କହିଲେ, "ହଁ, ମୁଁ ମିସେସ୍ ଦାସ କହୁଛି । ଆପଣ କିଏ ?

କିଛିସମୟ ନୀରବରେ ଅନାଇଁ ରହିଲେ ।

ଉତ୍ତର ଆସିଲା "ରବର୍ଟସନ ମୁଁ କହୁଛି । ମିଷ୍ଟର ଦାସ କଣ ନାହାନ୍ତି ?"

"ଅସୁସ୍ଥ ।"

ବଡ଼ ଜରୁରୀ କାମ ଅଛି । ଟିକିଏ ମି. ଦାସଙ୍କୁ କହନ୍ତୁ । ଫେରାର ଦ୍ୱିବେଦୀ...।"

ସାହାବାଣୀ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ "ଫେରାର ଦ୍ୱିବେଦୀ...।

କଲେକ୍ଟରେ ସାହେବ ଲମ୍ଫ ଦେଇ ଆସି ଡାକିଲେ "ହଁ, ଫେରାର ଦ୍ୱିବେଦୀ—ତମେ ମି. ରବର୍ଟସନ୍ କୁହ କୁହ, କ'ଣ ହେଲା ?

କିଛି ଉତ୍ତର ନାହିଁ ।

ଟେଲିଫୋନ ଲାଇନ କଟା ହୋଇ ସରିଛି । ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ସାହେବ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କକ୍ଷଚ୍ୟୁତ ଧୂମକେତୁ ପରି ନିଜେ ଗାଡ଼ିରେ ଉଠିଲେ ।

ସତେ ଅବା ଗାଡ଼ି ଅଶୀ ମାଇଲ ଗତିରେ ଛୁଟିବ । ଗାଡ଼ିର ଚକତଳେ ଛୁଆପିଲା ବାଟି ହୋଇଯିବେ । ରକ୍ତ ମାଂସର ଆକର୍ଷଣରେ ଫେରାର ଦ୍ୱିବେଦୀ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କରିବେ ।

ସାହେବ ସୁଇଚ ଦେଇ ସେଲଫ ଦବାଇଲେ ଗାଡ଼ି ଭୀଷଣ ଗତିରେ ଛୁଟିବ ।

ସାହେବଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହେଲା । ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟାର୍ଟ ନେଲନି । ସାହେବଙ୍କ ଜରୁରୀ ତାଗିଦରେ ହେଣ୍ଡେଲ ଦିଆଗଲା । କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ ।

ସାହେବଙ୍କୁ ବୁଝିବାକୁ ବେଶି ସମୟ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ବେଟେରୀ ଠିକ୍ ଅଛି । ବେଟେରୀର ସମସ୍ତ ସଂଯୋଜକ ତାର ବି ଠିକ ଅଛି । ···ତେବେ ? ତେବେ କ'ଣ ଫେଡ୍ରର ଦ୍ୱିବେଦୀ କଟ୍‌ଆଉଟ୍ କନେକ୍‌ସନ୍··· । ଟେଲିଫୋନ ଲାଇନ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ କାଟିବା ଓ ମଟର ଗାଡ଼ିଟିକୁ ଅଚଳ କରି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯିବା ପଛରେ ଯେ ଗୋଟାଏ ଭୟଙ୍କର ବିପ୍ଳବର ସୂଚନା ଅଛି, ତାହା ବୁଝିବାକୁ ସାହେବଙ୍କୁ ଆଉ ବେଶି ସମୟ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।

ଏତିକିବେଳେ ପୁଲିସ ସାହେବ ମି. ରବର୍ଟସନ୍, ସି.ଆଇ.ଡି.ଆଇଜି ମି. ରେନରଙ୍କ ଗାଡ଼ି କଲେକଟର ସାହେବଙ୍କ ହତା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

ଦେଖା ସାକ୍ଷାତରେ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁକୁ ବକ୍ ବକ୍ କରି ଚାହିଁଲେ ।

ବିସ୍ଫୋରଣ ଉନ୍ମୁଖ ଗୋଟିଏ ସୁପ୍ତ ଆଗ୍ନେୟଗିରିର ଉଷ୍ଣଲାଭା ସ୍ରୋତର ଅପେକ୍ଷାରେ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ।

ପଳାୟନର ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ପୁଲିସସାହେବ ନିରବତା ଭଙ୍ଗ କରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଗ୍ରାମଅଞ୍ଚଳେ ବିପ୍ଳବର ନିଆଁ ଜଳି ଉଠୁଛି । ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ, କୃଷକ, ଶ୍ରମିକ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସବୁଠି ସ୍ୱାଧୀନ ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ ସଂଗଠନ କାମ କରି ଚାଲିଲେଣି । ଏରସମା ଥାନା ଦଖଲ କରି ଜନତା ପୁଲିସଥାନାକୁ କରଗତ କରି ଚାଲିଲେଣି । ସ୍ଥାନୀୟ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ ଦଖଲ କରି···

ନିରାଶ ସ୍ୱରରେ କଲେକ୍ଟର ସାହେବ କହିଲେ "ଶାସନକଳ କ'ଣ ପଙ୍ଗୁ, ଅଥର୍ବ ପାଲଟି ଯିବ···?"

ଡ଼, ଅ, ଜି ରେନର ସାହେବ କହିଲେ "କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ପରଗଣାଳକ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଗିରଫ ନ କରାଗଲେ ଅବସ୍ଥା ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ଉଠିବ···।"

"ଦ୍ୱିବେଦୀ···" ଭିତ କଣ୍ଠରେ କଲେକଟର ସାହେବ ଚିତ୍କାର କଲେ ।

ଏତିକିବେଳେ ଖବର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ୩୦ ହଜାର ଜନତା ଯାଜପୁର ଥାନା ଆକ୍ରମଣ କରି, ଯାଜପୁର ସବ୍‌ଟ୍ରେଜେରୀ ଲୁଟ କରିବା ପାଇଁ କୃତ ସଙ୍କଳ୍ପ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଆଉ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଜନତା ସଙ୍ଗଠିତ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ଆଉ ବେଶି ସମୟ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।

କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ଗୁରବାଟିଆ ସୈନ୍ୟ ଛାଉଣୀରୁ ୫୦୦ ସଶସ୍ତ୍ର ଫୌଜ ଯାଜପୁର ଅଭିମୁଖରେ ଯିବାର ସ୍ଥିରକୃତ ହେଲା ।

ଜେନର ସାହେବ ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ଧରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ନିଜ ହାତରେ ନେଲେ ।

ଭଦ୍ରକ ପୁର ପଲ୍ଲୀରେ ସଶସ୍ତ୍ର ପୁଲିସ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ସରକାରୀ କୋଠାବାଡ଼ୀ ଓ ସରକାରୀ ଅଫିସରଙ୍କ ଧନ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପୁଲିସ ସାହେବଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଗଲା ।

—ଦୁଇ—

ଯାଜପୁର ସହର ।

ଚିର ସ୍ମରଣୀୟ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ । ପଦ୍ମନାଭରାୟଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱ । ୩୦ ହଜାର ଜନତା । ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଆସିଛି ଯାଜପୁର ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ସ୍ୱାଧୀନ ପଞ୍ଚାୟତ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ ।

ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବୀ ନେତା ଦ୍ୱିବେଦୀ ନିରୁଦ୍ଦେଶ କଲେକ-ଟରଙ୍କ ଘରୁ । ତଥାପି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯଥା ସମୟରେ ପହଞ୍ଚିଛି ।

ଜନତାର ଅମରତ୍ୱ ପଣ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷରେ କଳଙ୍କିତ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଲୋପ କରି ଗଢ଼ିବ ଆଜାଦ ଭାରତ ।

୫୦୦ ସୁସଜ୍ଜିତ ସୈନ୍ୟ ୪୫ ମିନିଟ ପରେ ଯାଜପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଯିବ ।

ଉଲ୍ଲଣ୍ଠିତ ଭାବେ ଯାଜପୁର ସବଡ଼ିଭିଜନାଲ ଅଫିସର ସେମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ।

ଜନତାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଗଲା ଶାନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଯେ ଯେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି, ବସି ପଡ଼ିବାକୁ ।

ବଇଠ ସଭାରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲା । ସବ୍‌ଡିଭିଜନାଲ ଅଫିସରଙ୍କୁ ଚୌକୀ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରାଯିବ । ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ, କଲେକ୍ଟରଂ ଅଫିସ, ଥାନା, ସବଡିଭିଜନ ଅଫିସ, ସବ୍ ଟ୍ରେଜେରୀ ସମସ୍ତ ଶାନ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦଖଲ କରାଯିବ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ବେଳ ଗଡ଼ିଗଲା । ସୈନ୍ୟ ଫୌଜର ଦେଖା ନାହିଁ । ଶାନ୍ତି ପ୍ରିୟ ଜନତା ସବ୍‌ଡିଭିଜନାଲ ଅଫିସରଙ୍କ କୋଠି ଆଡ଼କୁ ଧାବମାନ ହେଲେ ।

୨୦୦ଗଜ ଦୂରରେ ପୁଲିସ ଫୌଜଙ୍କ ସହିତ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ସାହେବ ଜନତାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ।

ମୁଷ୍ଟିମେୟ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଜନସ୍ରୋତକୁ ବାଧା କ'ଣ ବା ଦେବେ ? ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ ବିଧେୟ ବୋଲି ଚତୁର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରିଥିଲେ ।

ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀମାନେ ସମସ୍ୱରରେ "ଇଂରେଜ ଭାରତ ଛାଡ଼" "ଭାରତ ମାତାକୁ ଜୟ" ଧ୍ୱନିରେ ଦିଗ୍‌ବିଦିଗ କମ୍ପାଇ ଦେଲେ ।

ସୁଚତୁର ଏସ୍,ଡି,ଓ ସାହେବ ନିରସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଜନତାକୁ ସ୍ୱାଗତମ୍ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ଜନତା ତାଙ୍କୁ ବିଜୟ ମାଳ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇ ଆଜାଦ୍ ଭାରତ ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମର ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ।

ଏସ,ଡି,ଓ, ସାହେବଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ କରି, ଜଣେ ସୁଚତୁର ମୁସଲମାନ ଯୁବକ ଭାଷଣ ଦେଲେ ।

"ବିଶ୍ୱ ସଭ୍ୟତା ଧ୍ୱଂସ ପାଇ ଯାଉଥିଲାବେଳେ ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ଯେ କେତେ ପ୍ରୟୋଜନ, ତାର ଆବଶ୍ୟକତା ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ, ସ୍ୱାର୍ଥପ୍ରିୟ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ବ୍ୟତିରେକେ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର

କରିବେ । ଦୁଇଶତ ବର୍ଷ ହିଂସ୍ର ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନର ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଚକତଳେ ପେଷିତ ହୋଇ, ଆଜ ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଧ୍ୱଂସ ପାଉଥିଲା ବେଳେ ପୁଣି ଜାପାନୀ ବା ଜର୍ମାନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ଆମକୁ ଅର୍ପଣ କରି ଇଂରେଜ ସରକାର ଚାଲିଯିବ, ଆମେ ୪୦କୋଟି ଜନତା ସହ୍ୟ କରି ପାରିବା ନାହିଁ ! ଚୀନ, ରୁଷର ବହୁମୂଲ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଲେ ଭାରତ ଆଗ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବା ଦରକାର । ନିଖିଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ତାର ଏ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦାବିକୁ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ମଧ୍ୟ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଜ ନିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ସଚେଷ୍ଟ "କର ବା ମର" ଜନତା ଶପଥ ନେଇ ୨୨ବର୍ଷ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଗ୍ରାମରେ ଅର୍ଜିତ ଅହିଂସା ଶକ୍ତିକୁ ପ୍ରଧାନ ଅସ୍ତ୍ର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ୪୦କୋଟି ଜନତା ତଥା ବିଶ୍ୱର ଦଳିତ, ଶୋଷିତ ମାନବ ଜାତିର ଅଶେଷ କଲ୍ୟାଣକର ପରମ ଧନ ସ୍ୱାଧୀନତା ଅର୍ଜନ କରିବ ।

ଦୁଃଖର କଥା ବିପ୍ଳବର ନେତା ଗାନ୍ଧିଜୀ, ଜବାହରଲାଲ ଆଦି ନେତୃତ୍ୱ ଦେବା ପାଇଁ ଆମ ପାଖରେ ନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ଆମେ ନିରୁତ୍ସାହ ହୋଇନୁ । ମୁକ୍ତିକାମୀ ଭାରତର ଜନତା ନିଜେ ନିଜର ବିପ୍ଳବର ମାର୍ଗ ଧରି ନେବ ।

କୌଣସି ଭାରତୀୟ କିମ୍ବା ଅଭାରତୀୟର ରକ୍ତ ଆମେ ଚାହୁଁନା, ଆମେ ଚାହୁଁ ସ୍ୱାଧୀନତା—ନିଜ ରକ୍ତର ବିନିମୟରେ, ସେ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ଯେବେ ମିଳେ ଛାର ଜୀବନ କ'ଣ ହେବ ? ଧୀର ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନକୁ ଭାଙ୍ଗି ନୂଆ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଶାସନ ଆମେ ଗଢ଼ିବୁ । ପ୍ରତିରୋଧ ଯେ କରିବେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଆମ ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ଆଣିବାକୁ ହେବ ।

ଆଜି ଯାଜପୁରବାସୀ ଏହି ଅପୂର୍ବ କୌଶଳ ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ଏସ୍, ଡି, ଓ, ସାହେବଙ୍କ ଚିତ୍ତ ଜୟ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଇତିହାସର

ବିଜୟୀ ମାଲ ହୋଇ ରହିବ । ବିଚକ୍ଷଣ କୁଶଳ ଏସ୍,ଡି,ଓ ସାହେବ—ତାଙ୍କ, ସ୍ୱାଧୀନତା ମାଦକତାରେ ଯେପରି ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଆମ ସାଙ୍ଗକୁ କାନ୍ଧ ମିଳାଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେ ଘଟଣା ଗୀତା ଭାଗବତଠାରୁ ଅଧିକ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ହୋଇ ଜାତୀୟ ଜୀବନ ଇତିହାସରେ ଚିରକାଳ ଝଟକି ଉଠିବ ।

ଏସ୍, ଡି, ଓ, ସାହେବ,

ଆଜିର ଏ ଶୁଭ ଦିନରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦିତ ନିଜେ ନ କରି ରହି ପାରିଲି ନାହିଁ—ତେଣୁ ଫେରାର ଦ୍ୱିବେଦୀ ଉପସ୍ଥିତରେ ଆଜି ।

ଜନତା ଅଧୀର ହୋଇ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ "ଫେରାର ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ ।"

ବିଦ୍ୟୁତ ବେଗରେ ଅପୂର୍ବ ସିହରଣ ପ୍ରତେକଙ୍କ ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ ଖେଳିଗଲା ।

ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କଲେ "୫୦୦ ସଶସ୍ତ୍ର ପୁଲିସ ହୁଏତ ଏଠି ପହଞ୍ଚି-ଥିଲେ ୩୦ ହଜାର ଜନତାର ଲହ ଲହୁରେ ସାରା ଯାଜପୁର ସହର ପ୍ଲାବିତ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । ଭଗବାନ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଆମ ଅଭିଷ୍ଟ କର୍ମ ଯୋଜନା ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ବିନା ରକ୍ତପାତରେ ପାଳିତ ହୋଇଛି । ସାରା ଦୁନିଆ, ଶଠ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ବୁଝନ୍ତୁ, ଅହିଂସାବ୍ରତୀ ଭାରତ କପରି ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଚଳାଇ ଯଶସ୍ୱୀ ହୋଇଛି ।

ଶେଷରେ କହି ରଖୁଛି ଏସ୍, ଡି, ଓ, ସାହେବ—ଆପଣଙ୍କ ଜିଲ୍ଲା ହାକିମଙ୍କୁ କହି ମଧ୍ୟ ଦିଅନ୍ତୁ—ଏ ସଂଗ୍ରାମ ୪୦ କୋଟି ଜନତାର ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମ—କିଏ ଲଜ୍ଜାବାନ୍ ହେବେ କିଏ ଜାଣି ? ଆପଣ—ଆପଣମାନେହିଁ ଦେଖି ଲଜ୍ଜାବାନ୍ ହେବେ । ଆଗରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତ

ଅପଣଙ୍କର—୩୦ ହଜାର ସ୍ୱାଧୀନ ପାଗଲାମୀ ଜନତାର ଅବସ୍ଥା ଯାହା ହେଉ ନା କାହିଁ—ପୁରସ୍କୃତ ହେବେ ଆପଣ ବିଶେଷ—ବ୍ରିଟିଶ ଗୋଲାମୀ ମୋହ ଛାଡ଼—ଯାହାଙ୍କ ସହିତ ସାମାଜିକ ଓ ରକ୍ତର ସମ୍ପର୍କ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନାଅ—ଜାତିର ସ୍ୱାଧୀନତା ସକାଶେ ପାଗଳ ହୋଇଯାଅ, ସ୍ୱାଧୀନତା ବନ୍ଦାପନା କରି ଆଣିବେ—ଯାଜପୁରର ପ୍ରଧାନ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଥିଲେ, ଆଜି ଆଜାଦ ଭାରତ ତରଫରୁ ଆପଣଙ୍କୁହିଁ—କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଦିଆହେଲା ।

ପୁଣି ଥରେ ଭାଇମାନଙ୍କୁ କହି ରଖୁଛି, ଆମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଅଦ୍ଭୁର ଡେରି ଅଛି । ଅହିଂସା ସେନାବାହିନୀର ଯୋଗ୍ୟ ସୈନ୍ୟ ହିସାବରେ ନିଜର ଯଥା ସର୍ବସ୍ୱ ଦେଇ ସ୍ୱାଧୀନ ପଞ୍ଚାୟତ ରାଜ୍ୟ କାୟମ ରଖିବାକୁ ହେବ ।

ରକ୍ତ ! ରକ୍ତ ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ରକ୍ତ ଦିଅ । ତା ବିନିମୟରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିବ ।

ଜୟ ହିନ୍ଦ୍

ଜନତା ବିଚଳିତ ହୋଇ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? କୁମ୍ଭାରଶାଳର ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ପରି ବିଦ୍ୟୁତ ଗତିରେ ସେଠାରୁ ସେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲେ ।

ସମସ୍ତେ ଚମ୍ଚକ୍ରାଉଲେ ।

ଜଣେ ନିଜଦରର ଗୁଇନ୍ଦା ଖବରଦାତା ଆଉଜଣେ ସହକର୍ମୀଙ୍କୁ କହୁଛି—"ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରାଇଦେଲେ ପରା ୧୦,୦୦୦ ହଜାର ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ।

ମିଲଟେରୀ ସ୍ପେଶାଲ ଟ୍ରେନଟି ଜେନାପୁର ଷ୍ଟେସନର ୩ମାଇଲ ପଛକୁ ଭୋର ୪ଟା ବେଳୁ ପଡ଼ିଛି । ଆଜି ଦିନ ୧୦ଟା ବାଜିଲଣି । ଆସାନସୋଲ ଟ୍ରେନ, କେତେକ ମାଲଗାଡ଼ି ବି ପଡ଼ିରହିଛି ।

ଯାଜପୁରର ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ ନିମନ୍ତେ ଫୌଜ ଆସିଛନ୍ତି । ବେଳ ଗଡ଼ିଗଲାଣି । ଯାଜପୁର ସବଡ଼ିଭିଜନ ତେବେ ବ୍ରିଟିଶଶାସନରୁ ଅଲଗା ହୋଇଗଲା । କମାଣ୍ଡେଣ୍ଟ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେଣି ।

କ'ଣ କରିବେ ?

କୋଇଲା, ପାଣି, ଧୂଆଁର ସଂଯୋଜକ ତାର ଓ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ କାମ କରୁଛି । ତେବେ ଗାଡ଼ି ଚାଲୁନି କିପରି ? ଡ୍ରାଇଭରମାନେ ସମସ୍ତେ ଲାଗିପଡ଼ି ପ୍ରତି ଅଂଶ ପୁନଃ ପୁନଃ ପରୀକ୍ଷା କରି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଗଲେଣି । ତଥାପି କୌଣସିମତେ ଫୁଟେ ସୁଦ୍ଧା ଗାଡ଼ି ଆଗକୁ କିମ୍ବା ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚୁନାହିଁ ।

ତାଜବ୍ କଥା । ଦୁନିଆରେ କେବେ ଏସବୁ ଘଟିନାହିଁ । ସୈନ୍ୟ ଫଉଜ, ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀ, ଡ୍ରାଇଭର ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ରେଲବାଇ କର୍ମଚାରୀ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହୋଇ ଗଲେଣି । ମେନ୍ ଲାଇନ୍ ଉପରେ ଗାଡ଼ି ଅଟକିଛି ।

ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବୀଙ୍କର କ'ଣ ହାତ ଅଛି ? ସେମାନେ ଚାହିଁଥିଲେ ତ ରେଲଲାଇନ ଦୁଇତିନି ମାଇଲ ଉଠାଇ ଦେଇ ସ୍ପେଶାଲ ଗାଡ଼ିଟିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଚାରିଆଡ଼େ ରେଲଲାଇନ ଉଠାଇ ଦେବା, ଟେଲିଫୋନ ଲାଇନ୍ କାଟି ଦେବା, ପୋଲ ଉଠାଇ ଦେବା, ତାର ଲାଇନ କାଟିବା କାମ ଲାଗିଛି ।

କିନ୍ତୁ ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଟେଲିଫୋନ ଲାଇନ କଟା ହୋଇନି । ଟେଲିଗ୍ରାଫ ଲାଇନ ଠିକ ଅଛି । ନଚେତ୍ ମାରାତ୍ମକ ଏକ୍ସିଡେଣ୍ଟ ହୋଇ କେତେ କ'ଣ ଘଟି ଯାଆନ୍ତାଣି ।

ଖଡ଼ଗପୁର, ଖୋର୍ଦ୍ଧାରୋଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ରେଲବାୟୀ ରେଲଇଞ୍ଜିନ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ସ୍ପେସାଲ ଇଞ୍ଜିନ ନେଇ ଏପାଖ ସେପାଖରେ ଲଗାଇ ବ୍ୟର୍ଥ ମନୋରଥ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିକାର ଦିଶିଲା ନାହିଁ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ସ୍ଥାନଟି ଲୋକାରଣ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଲାଣି । ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଦ୍ୟା, ବୁଦ୍ଧି, ବିଜ୍ଞାନର ବିଶେଷଜ୍ଞ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କଲାଣି ।

ଉପାୟ ନାହିଁ । ତେବେ କଣ ମେନ୍ ଲାଇନ ଉପରୁ ଗାଡ଼ିଟିକୁ ଲେଉଟାଇ ପକାଇବାକୁ ହେବ ।

ବିଭିନ୍ନ ଡବାର ଯଏଣ୍ଟକୁ ଅଲଗା କରାଯାଇ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଡବାଗୁଡ଼ିକୁ ଦୁଆଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଗଲା ।

ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା ।

ଶରତ ଆକାଶର ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କଳାହାଣ୍ଡିଆ ମେଘ ଘନେଇ ଆସୁଥାଏ । ଦିନ ଗୋଟାକ ଉପବାସ । ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଭୋକରେ ଆଉଟି ପାଉଟି ହେଲେଣି ।

ହଠାତ୍ କେତେଜଣ ଗାଉଁଲି ଲୋକ ଆସି ରେଲଇଞ୍ଜିନ ଭିତରେ ବିଭିନ୍ନ ଚଳନଯନ୍ତ୍ର ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଗାଉଁଲି ଭାଷାରେ ମସୁଧା କଲେ ।

ବିଶେଷଜ୍ଞ ଡ୍ରାଇଭରମାନେ ଅର୍ଦ୍ଧଲଗ୍ନ, ମୂର୍ଖ ଗାଉଁଲି ଲୋକଙ୍କୁ ଉପହାସ ଛଳରେ ନାନା ଅସାଧୁ ଭାଷାରେ କହିଲେ ।

ଓଡ଼ିଆ ପାୟାରମ୍ୟାନଟି କହିଲା "ଯାଆରେ ବାପା ବଳଦଗାଡ଼ି ଚଳା, ଅଖ ଟିପେଇ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିବୁ···।"

"ନାହିଁ ବାବୁ ! ବଳଦଗାଡ଼ି ଚଳାଇବାକୁ ତ ଭଗବାନ ଜନମ ଦେଇଛନ୍ତି—ଏଥିରୁ ଆମକୁ କ'ଣ ମିଳିବ ? ଖାଲି ତମର ଦାହଗଣ୍ଡି ଦେଖି—" ଜଣେ ବଳିଷ୍ଠ ଯୁବକ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

ତେଲଙ୍ଗା ଡ୍ରାଇଭର ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା "ବଡ଼ ବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନ କାମ ଜାଣିଥିବା ଲୋକ ତ ଗଲେଣି......

"ଅନେକ ସମୟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯାହା ନ ହୁଏ, ସାନ ସାନ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଯାଏ।"

ତେବେ କ'ଣ କହୁନା ?

ଇଞ୍ଜିନ ଠିକ୍ ଅଛି ?

ଆମେ ସେଇଆ ଭାବୁଛୁ ?

ତେବେ ଲାଇନ ଦେଖୁନା...।

ଲାଇନ ଦେଖିବୁ ? ଡ୍ରାଇଭର କହିଲା ।

ହଁ, ଚୁମ୍ବକ ପଥର ଯେବେ...।

ଡ୍ରାଇଭର, ଫାୟାରମାନ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ହସିଉଠିଲେ । ଏତକବେଳେ ଖଡ଼ଗପୁରରୁ ଆସିଥିବା ଇଞ୍ଜିନବିଶାରଦ ବିଭିନ୍ନ ଚେଷ୍ଟାରେ ବିଫଳ ମନୋରଥ ହୋଇ କ୍ଲାନ୍ତି ଦୂର କରିବା ନିମନ୍ତେ ସିଗାରେଟ ଖଣ୍ଡେ ଟାଣୁଥାନ୍ତି ।

ସେ ଏମାନଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ଚୁମ୍ବକ—ମ୍ୟାଗନେଟ୍, ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ସିହରଣ ଖେଳିଗଲା ।

ଅସରାଏ ପ୍ରବଳ ମେଘ ମାଡ଼ିଆସିଲା । ନିଜର ପାଞ୍ଚସେଲ ଟର୍ଚ୍ଚଲାଇଟିକୁ ମାରିଦେଇ ତଳେ ଥିବା ଲାଇନକୁ ପରୀକ୍ଷା କରୁ କରୁ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ "ମ୍ୟାଗନେଟ—ଚୁମ୍ବକ ଲୁହା ।"

କମାଣ୍ଡେଣ୍ଟ ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତେ ଜମା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ପରୀକ୍ଷା କରିସାରି ଦେଖାଗଲା ଇଞ୍ଚ ବଦଳରେ ଚୁମ୍ବକ ଲୌହ ୩୦ଗଜ ବିସ୍ତୃତ ରେଲଲାଇନ ଉପରେ ବିଛାଇ ଦିଆ ଯାଇଛି ।

ଅଗ୍ନିକଣ ବର୍ଷା ହେଉଥାଏ । ବିଜୟ ଗୌରବରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ରେଲଯାତ୍ରୀ କର୍ମଚାରୀ ଓ ଫୌଜମାନେ ଲାଇନ ଉପରୁ ଚୁମ୍ବକ ଲୌହକୁ ଅପସାରିତ କରି ଦେଲାରୁ—ରେଲଗାଡ଼ି ଚଳନଶୀଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ବ୍ରେକ ଦେଇ ଗାର୍ଡ ଓ ଡ୍ରାଇଭର କମାଣ୍ଡେଣ୍ଟଙ୍କ ଅର୍ଡରକୁ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ।

କମାଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ମ୍ୟାଗନେଟ୍ ହୋଇପାରେ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିବା ଗାଉଁଲି ଯୁବକଟିକୁ ଖୋଜିଲା ବେଳକୁ ସେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇ ଗଲେଣି ।

ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ଏଣେ ତେଣେ ଖୁବ୍ ଖୋଜା ଖୋଜି କରାଗଲା ।

କିନ୍ତୁ ସେ ଯେ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ—ଓଡ଼ିଆ ଜୀବନରେ "ଭାରତ ଛାଡ଼" ଅହିଂସା ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରବଳ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍ଦୀପନା ସ୍ରଷ୍ଟା......।

—ତିନି—

ଧରମାର ଜନ୍ମତୀର୍ଥ, ବାଜିଆର କର୍ମଭୂମି, ଗୁଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ବିଦ୍ରୋହୀ ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ଜନ୍ମ— ତାଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ, ଅହିଂସା ସଂଗ୍ରାମ ରଚନା କୌଶଳରେ ସାରା ଜଗତ ସ୍ତମ୍ଭିଭୂତ ହୋଇ ଅନାଇଁ ରହିଲା ।

ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳିନୀ ବମ୍ବେ ସହର ସର୍ଦ୍ଦାର ପଟେଲଙ୍କ ଗୁଜରାଟ, ଐତିହାସିକ ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହର ସହର, ବିଜୟୀ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ସହୃଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଷ୍ଟି ଚିମୁର । ଭାରତରେ ବିପ୍ଳବର ଜନ୍ମଦାତା ବଙ୍ଗଠାରୁ ବଳି ଉତ୍କଳର ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଉଠିଛି ।

କୋରାପୁଟ, ବାଲେଶ୍ୱର, ଭଦ୍ରଖ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ, ବିଶେଷତଃ ଭଣ୍ଡାରିପୋଖରୀ, ଇରମ, ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ନିମାପଡ଼ା ଥାନା, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଏରସମା ଥାନା, ତିରଟୋଲ, ଜଗତସିଂହପୁର ଥାନା, ଯାଜପୁର ସବ୍‌ଡିଭିଜନର ସମସ୍ତ ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର ବିପ୍ଳବାଗ୍ନି ହୁ ହୁ ଜଳିଉଠି ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଚକ୍ରକୁ ଭାଙ୍ଗି ଚୁରମାର କରି, ସ୍ୱାଧୀନ ପଞ୍ଚାୟତ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି ।

ଅସଂଖ୍ୟ ନିର୍ବାହ ଅର୍ଦ୍ଧଲଗ୍ନ, ଅର୍ଦ୍ଧବୁଭୁକ୍ଷୁ ଜନତା ବିପ୍ଳବୀନେତା ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କର ମୋହନମନ୍ତ୍ରରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ନିଜର ରକ୍ତ ମାଂସ ଢାଳିଦେଇ ମାତୃଭୂମି ବକ୍ଷରେ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ଆଣିବାକୁ ବେଦିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ବାପୁଜୀର ଅହିଂସା ଅସ୍ତ୍ର ! ତା ହିଟଲରର ମାରଣାସ୍ତ୍ର, ମୁସୋଲିନର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର, ନିଆଁଗିଳା ଜାଠ ଚର୍ଚ୍ଚିଲର କୁଟିଳତାଠାରୁ ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର ହୋଇ ଉଠିଛି । ୪୦କୋଟି ନିରସ୍ତ୍ରଜନତାର ଅହିଂସା ଅସ୍ତ୍ର ।

ବେଶ୍ ସଂଗ୍ରାମ । ରୁଷିଆର ନଭେମ୍ବର ବିପ୍ଳବଠାରୁ ଅଧିକ ଚମତ୍କାର ! ୧୮୫୭ର ସଶସ୍ତ୍ର ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରାଣସ୍ପର୍ଶୀ ଦୁନିଆ ଇତିହାସରେ ଏକ ନୂତନ ।

ଜେନର ସାହେବ ବିଚଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲେଣି । ତାଙ୍କୁ ଦୈନିକ କାଗଜଗୁଡ଼ିକ "ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କର ଯାଯପୁର ବିଚିତ୍ର କାହାଣୀ, ଟ୍ରେନ ବନ୍ଦ କରାଇ ଦେବାର ବୈଜ୍ଞାନିକ କୌଶଳ ଅଧିକ ଭୟଭୀତ ଓ ଆତଙ୍କିତ କରି ପକାଇଲାଣି ।

ପ୍ରତିଦିନ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲିଥୋକରା ବୁଲେଟିନମାନ କଟକରୁ ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରକାଶ କରା ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାକୁ ପଠା ଯାଉଛି । ତଥାପି...... ।

ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ହୋଇ କ'ଣ ଭାବି ଭାବି କଲିଙ୍ଗ ବେଲ୍‌ଟି ବଜାଇ ଦେଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପିଅନ ଆସିବାରୁ ଷ୍ଟେନୋବାବୁଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇ, ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରିବାର ବିଭିନ୍ନ କୌଶଳ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ନିକଟରେ ତାଙ୍କର ୨୮ବର୍ଷ ଅର୍ଜିତ 'କର୍ମକୁଶଳତା ତେବେ କଣ ବିଫଳ ହେବ ? ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖିବେ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ିବ ! ଗୋରାରକ୍ତ ଶିରାପ୍ରଶିରାରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ, ଗୋରାଜାତିର ଆଭିଜାତ୍ୟ, ସ୍ୱାର୍ଥ, ବିଜେତା ହିସାବରେ ଗୌରବମୟ ଇତିହାସ କଳଙ୍କିତ ହେବ !

କ୍ୱାରିମା କ୍ଲାଇବ—ଅବାଧ୍ୟ କ୍ଲାଇବ—ଅନୁପଯୁକ୍ତ କ୍ଲାଇବଙ୍କ ୫୦୦ଜଣ ଗୋରା ଫୌଜ ନେଇ ଆରକଟ ଦୁର୍ଗ ବିଜୟ କଥା ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ଭାସି ଉଠିଲା । ଗୋରା ଜାତିର ଗୋଟାଏ ବେପାରୀଦଳ ଯେଉଁ ଇତିହାସ ସୃଜି ଯାଇଛି, ତା ଆଜି ଗୋଟାଏ ଜାତି ରଖି ପାରୁନି। ··ହା ହତାଶରେ ଚେଳର ସାହେବ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ—"ଦ୍ୱିବେଦୀର ମୁଣ୍ଡ ମୁଁ ଚାହେଁ······ ।"

ଷ୍ଟେନୋ ବାବୁ ପ୍ରବେଶ କରୁ କରୁ ସାହେବଙ୍କ ଚିତ୍କାରରେ ତାଙ୍କ ପଞ୍ଜରାହାଡ଼ ଭୟରେ କମ୍ପି ଉଠିଲା ।

ଷ୍ଟେନୋ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ ଜିଜ୍ଞାସୁ ନୟନରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

ଥରିଲା କଣ୍ଠରେ ଷ୍ଟେନୋ ବାବୁ କହିଲେ, "ବକ୍ସ ସ୍ୱାର ·· ସରଇଣ୍ଟେଣ୍ଡ ଜେନେରାଲ······ଅପେକ୍ଷାରେ ।

ଡାକି ଆଣିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ ସାହେବ । ବକ୍‌ସ୍ୱାର ଧୀରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପୁଲିସ କାଇଦାରେ ସଲାମ କଲେ ।

ଚେଳର ସାହେବଙ୍କର ସେପରି ସେଥିପ୍ରତି ନଜର ନାହିଁ ।

ବକ୍‌ସ୍ୱାର ସାହେବ ଥରିଲା ହାତରେ ଗୋଟିଏ ମୁଦା ଲଫାପା ଥୋଇ ଦେଇ ଚେଳର ସାହେବଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ··· ।

ଇଦ୍ଦାପ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମରହଟ୍ଟା ବ୍ୟାରକ ।

ଏବେ ବ୍ରିଟିଶ ଅମଳରେ ହେଡ଼ର୍ ପୁଲିସ ଗ୍ଲାଉଣୀ । ୧୨୦ ପୁଲିସ ଫୌଜ ସବୁବେଳେ ସଜାଗ । ବିପ୍ଳବ, ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ ପାଇଁ ଜୀବନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅଛନ୍ତି । ପୁରସ୍କାର ଟ୧୦,୦୦୦ର ଲୋଭ ବି ଅଛି ।

ଶରତ ପଶ୍ଚିମ ଆକାଶରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନଇଁ ଆସିଲେଣି । ୫୦ ବର୍ଷର ବୟସ୍କ ବମ୍ଭ ଜଣେ କନେଷ୍ଟବଲ ପକ୍କା କୂଅର ମେଢ଼ାଅ ଉପରେ ନିଜର କେତେଖଣ୍ଡ ଲୁଗା ସଫା କରୁଛି ।

"ସାବୁନ ନେବ ବାବୁ" ଜଣେ ସାବୁନ ବିକାଳୀ ସାନୁନୟ କଣ୍ଠରେ କହିଲା । "ଶସ୍ତାରେ ମିଳିବ ବାବୁ । ଆମ କଟକରେ ତିଆରି । ସ୍ୱଦେଶୀ ମାଲ ।"

"ବାହାର ଏଠୁ । ଶଳା ବ୍ୟାରକ୍ ଭିତରେ ପଶିଲୁ କିମିତି ?"

ନାହିଁ ବାବୁ ! ଭାରି ଶୋଷ ହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲା—ଟିକେ ପାଏ ପାଣି ।

ବାହ୍ମଣ ପିଲା ! ଶୋଷ ହେଉଛି । ଆଗନ୍ତୁକର କଥା କହିବା ଢଙ୍ଗିରେ ପାଣବକ ଋଣାରଦ୍ ବୁଢ଼ା କନେଷ୍ଟବଲ ମନରେ ବି ଦୟା ହେଲା ।

ଧର୍ମଭୀରୁ ହିନ୍ଦୁର ଧର୍ମ କ'ଣ ତାର କର୍ମ ପଥରୁ ତରଳାଇ ପକାଏ ନାହିଁ ? କନେଷ୍ଟବଲ ଲୁଗାଖଣ୍ଡି ଛାଡ଼ିଦେଇ ନିଜ 'କୋଠରୀକୁ ପଶି-ଗଲା । ସାବୁନବାଲା ତାକୁ ଅନୁସରଣ କଲା ।

ଦୁଇଇଞ୍ଚ ବହଳରେ ନାଲିମାଟି ଯୁବକଟିର ପାଦଠାରୁ ଆଣ୍ଠୁଯାଏ ଲିପି ହୋଇଛି । ପରିଧେୟ ଖଦି ଲୁଗା । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଫୁର୍ ଫୁର୍ ଉଡୁଛି । ମାଣିଗୁଡ଼ିକ ଅନାଭାବରେ କୋଟରଗତ ହୋଇ ଗଲଣି ।

ବୃଦ୍ଧ କନେଷ୍ଟବଲ ଢ଼ିବାଟି ଲଗାଇ ଦେଇ ସାବୁନବାଲାକୁ ପାଣି ଗିଲାସଟି ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲା "ଘର କେଉଁଠି ବାବୁ ?"

ଘର କାହିଁ ମଉସା ? ପିଲାଟିଦିନୁ ମା ବାପ ମରିଗଲେ ଏମିତ ଏଠି ସେଠି ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜି ରହୁଥିଲି । ଏବେ ଅହେଦ୍ ସାହେବ କୋଠିରେ ସାବୁନ ତିଆରି ତେଲପେଡ଼ି ହେଉନି ? ସେଇଠି ରହି ସାବୁନ ବିକୁଛି ।"

ପାଣି ଗିଲାସଟା ପିଇଦେଇ, ତୃପ୍ତି କଣ୍ଠରେ କହିଲା "ଅଶେଷ ଧର୍ମ ହେବ ମଉସା । ଆଜ ଯେଉଁ ଖରା ?" ଏତେ କହୁ କହୁ ସେ ବସି ପଡ଼ିଲା ।

କନେଷ୍ଟବଲର ଘର, ପିଲାପିଲିଙ୍କ କଥା ସାବୁନ ବିକାଳି ଜମାଇ ଦେଲା । ଗୋଟାକ ସବୁ ପେପର୍ କନେଷ୍ଟବଲ ଭାର୍··· ।

ଷଠି ଗୋସାଇଁ ଗୁରୁଖଣ୍ଡି ପିଲା ଦେଇଥିଲେ ପୁଅ । ବରଷ ଦୁଇଟାରେ ତଳାତଳି ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲେ । ଗଲାସନ ପୁଅଟିଏ ହୋଇଛି—ଦିନେ ଭଲ ହେଲେ—ଦିନେ ଭଲ ହେଉନି । ଧବଳେଶ୍ୱର ଯାହା କରିବେ । ନିସହାୟର ନିଶ୍ୱାସ ବାର ବାର ପକାଇଲା ।

କେତେ ବଡ଼ ଠାକୁର ନା ଧଇଲ ମଉସା ।

କର୍ମି ଠାକୁର, ପୁଅ ! ଅଖି ପିଛୁଳାକେ ଧଳା ବଳଦ କଳା କରିଛନ୍ତି ସିଏ—ବଡ଼ରୋଗୀର ରୋଗ ସାତ ଘଡ଼ିକେ ଉଡ଼ାଇ ନେଇଛି ସିଏ ! ସେ କଣ ସହଜ ଦେବତା ପୁଅ !

ସେ ଦେବତା କ'ଣ ତାଙ୍କ ବଡ଼ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ସପନେଇଛନ୍ତି ଜାଣ ମଉସା ?

ଉତ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ ନେଇ ବୃଦ୍ଧ କନେଷ୍ଟବଲ୍ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଲା ।

ଆସନ୍ତା ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ପଞ୍ଚଗ୍ରହ କୁଟ ହେବ । ଭୈରବୀ ଡାକିବ ! ପ୍ରଳୟ ହେବ—ଏଥିରୁ ବଞ୍ଚିବା କାଠିକର ପାଠ···।

"ଭଗବାନ ପିଲାଭ—।"

ବ୍ୟସ୍ତ ନାହିଁ ମଉସା । ସେ ପୁଣି ସପଟେନଇଛନ୍ତି ଗାଁ ଗାଁ କେ ହୋମ, ଭାଗବତ ପାଠ, ସଂକୀର୍ତ୍ତନ, ହରିହାଟ ପ୍ରଭୃତି ଲଗିଲେ ଭୈରବୀ ପ୍ରଶ୍ନିପାରିବେ ନାହିଁ—ପ୍ରଳୟ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଉଭେଇଯିବ । ଯେ ଏହା ଶୁଣି ପରିହାସ କରିବ—ତା'ର ବଂଶ ବୁଡ଼ିଯିବ···।

ଏତେବଡ଼ ଠାକୁରଙ୍କୁ କିଏ ପରିହାସ କରିବ ବାପା !

ଗୋଟିଏ ଠାକୁରଙ୍କ କାମ କରିବ ମଉସା ?

ଠାକୁରଙ୍କ କାମ ? କଣ କହୁନା ?

କେତେଖଣ୍ଡ ଅଗ୍ନି ପତ୍ରିକା ମଉସା ! ବାଣ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ । ଯିଏ ଏଥିରୁ ପଢିବ ତାକୁ ୨୦୦ ଖଣ୍ଡ ନିଜ ହାତରେ ଲେଖି ବାଣ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ । ଯେ ପଢି ୨୦୦ ଖଣ୍ଡ ନ ବାଣ୍ଟିବ ତାର କୁଳ ରହିବ ନାହିଁ—ଆଉ ଯିଏ ଏ ନିୟମ ପାଳନ କରିବ ତା'ର ବଂଶ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେବ ।

ଏଠାକୁ ଆସିବାର କାରଣ କଣ ଜାଣ ମଉସା ? ଏଠି ତ ସମସ୍ତେ ପାଠୁଆ । ସମସ୍ତେ ଲେଖିପଢି ଜାଣନ୍ତି । ଗୁରୁଆଡ଼କୁ ଏମାନଙ୍କର ଗତାଗତ ଅଛି । ତେଣୁ ସହଜରେ ଠାକୁରଙ୍କ ଆଦେଶ ଗୁରୁଆଡ଼େ ଅମାବାସ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟାପିଯିବ ।

ମୋତେ ଦେଉନା ।

ବୁଢ଼ା ଲୋକ ମଉସା ! ପୁଅର ତମର କୋଠୀ ପରମାୟୁ ହେବ । ତମେ ପଢିବ ନାହିଁ ମଉସା । ମୁଁ ଏଠି ବସିଛି । ତମେ ଅଗ୍ନି ପତ୍ରିକାକୁ ତମ ଲଇନ ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରୁ ପ୍ରତି ଘରେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ପକାଇ ଦେଇ ଆସ ।

ପୁଣି ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସାଇ ଦେଖି କଏ କଏ ପଢୁଛନ୍ତି । ଷାଙ୍ଗ ଲୋକ ତ କେହୁ ଅଭଲ ବୁଝିବେ ନାହିଁ । ଅଭଲ ବୁଝିଲେ ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ ଦେଲେ ମଙ୍ଗିଯିବେ । ସାବଧାନ ତମେ ନିଜ ଆଖିରେ ପଢିବ ନାହିଁ । ପଢିଲେ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ୨୦୦ଖଣ୍ଡ...।

ମୁଁ ପଢିବି କାହିଁକି ପୁଅ । ଠାକୁରଙ୍କ ନାଁ ହୋଇଯାଉ ।

୪୦୦।୫୦୦ ଖଣ୍ଡି ଅଗ୍ନି ପତ୍ରିକା ନେଇ ବୃଦ୍ଧ କନେଷ୍ଟବଲ ଲାଇନର ଶେଷଆଡୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ବୋଲି ଚାଲିଗଲା ।

ସାବୁନବାଲା କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲା ।

୫ମିନିଟ ମଧ୍ୟରେ ରିଜର୍ଭ ଲାଇନରେ ହୈ ଚୈ ପଡ଼ିଗଲା । ଅଗ୍ନି ପତ୍ରିକା ନୁହେଁ । ପୁଲିସ ଚାକିରୀ ଛାଡିଦେବା ପାଇଁ ଫେରାର ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ପ୍ରାଣସ୍ପର୍ଶୀ ରିଜର୍ଭ ପୁଲିସ କନେଷ୍ଟବଲଙ୍କୁ ନିବେଦନ ।

କମ ସାହସ ନୁହେଁ । ଦ୍ୱିବେଦୀ ନିଜେ ଆସି, ଲାଇନ ଭିତରେ ପ୍ରତି କନେଷ୍ଟବଲଙ୍କ ହାତରେ ବିପ୍ଳବର ପ୍ରାଣସ୍ପର୍ଶୀ ଝଙ୍କାର ତୋଳି ଯାଇଛନ୍ତି ।

୧୫ମିନିଟ ଭିତରେ ଅଗ୍ନି ପତ୍ରିକା ବାଣ୍ଟିଥିବା ବୁଢ଼ା କନେଷ୍ଟବଲ ଘରକୁ ଆସି ଆସାମୀକୁ ଖୋଜିଲା ବେଳକୁ—ସେ କାହିଁ ?

ବୁଢ଼ା କନେଷ୍ଟବଲ ହା-ହତାଶରେ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲାଣି ? ୨୮ବର୍ଷର ଚାକିରୀ ଆଜି ଗଲା ? ଆକାଶ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଭାଜି ପଡ଼ିବ—ମେଦିନୀ ତା ଗୋଡ଼ତଳେ ଫାଟିଯିବ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସରଜେଣ୍ଟ, ସରଜେଣ୍ଟ ମେଜର ପ୍ରଭୃତି ତୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ବୁଲେଟିନ ଗୁଡ଼ିକ ସଂଗ୍ରହ କରିନେଲେ । ବୁଲେଟିନରେ ଲେଖାଅଛି ।

ଭାଇମାନେ

ଜୟ ଭାରତ ! ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର ଆବଶ୍ୟକତା କଣ ଆପଣମାନେ ଜାଣିଥିବେ । ୪୦କୋଟୀ ଲୋକଙ୍କର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଆଜି ଏ ଯୁଦ୍ଧ ଡାକରା ବାପୁଜୀ ଦେଇ କାରାବରଣ କଲେ ।

ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହ କଥା ଅନେକ ବହୁତେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଜଣା । ଗୋରା ବେପାରୀ ଦଳଙ୍କୁ ତମ ପର କେତେଜଣ ସିପାହୀ ଦରିଆ ସେପା-ରିକୁ ଠେଲି ଦେଇଥିଲେ । ଅଳ୍ପକେ ରହିଗଲେ । ସେହି ସହିଦ୍ ସିପାହୀମାନଙ୍କର ଆପଣ ଉପଯୁକ୍ତ ବଂଶଧର । ସେଦିନ କେତେ ସିପାହୀ ଚାହିଁଥିଲେ ଦେଶକୁ ସ୍ୱାଧୀନ କରିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସମସ୍ତ ଭାଇ ବିରାଦର ଭାରତର ଅବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଛନ୍ତି—ଗୋରା ସରକାରଙ୍କୁ ସମାଧି ଦେବାକୁ ।

ଆପଣମାନେ କ'ଣ ନୀରବ ରହିବେ ? ଚିରଦିନ କ'ଣ ଆପଣମାନେ, ଆପଣମାନଙ୍କର ବଂଶଧରମାନେ ବ୍ରିଟିଶ ଜାତିର ପାଦ ଝାଡୁଥିବେ । ଆପଣଙ୍କ ଜାତି କ'ଣ ଗୋଲାମି ଜାତି ବୋଲି ସବୁବେଳେ ଏମିତି ରହିବ ?

ଟ୩୦ଙ୍କାର ମୋହ ? ଗୋରା ସିପାହୀମାନେ ଆପଣମାନଙ୍କ କାମ କରି ଟ୨୦୦।୩୦୦ଙ୍କା ପାଇଲା ବେଳେ ଟ୩୦ଙ୍କା ପାଇବ କାହିଁକି ? ଆମ ଦେଶ, ଆମେ ରକ୍ତ ମାଂସ ଦେଇ କାମ କରିବୁ । ରହିବୁ ଉପବାସ । ଆଉ ସେମାନେ ? ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି କରିବେ—କଳା ଆଦମ ବୋଲି ଘୃଣା କରି ପାଖେ ପୂରାଇ ଦେବେନି ।

କୁକୁରକୁ ଗୋରା ଜାତି ଆଦର କରେ । କୋଳରେ ବସାଏ । ମଟରରେ ବୁଲାଏ । ପଲାଉ ମାଂସ ଖାଇବାକୁ ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ଆମକୁ ? ଭାବ । ଦେଖ । କୁକୁରଠୁଁ ଆମ ଅବସ୍ଥା ଖରାପ ।

ଏ ଲଜ୍ଜା ! ଅପମାନ ! ଦାରିଦ୍ରତା, ଦାସତ୍ୱ ଚାହୁଁ ନା, ଗୋରା ଜାତିକୁ ନିକାଲି ଦେଇ ନିଜ ଭିଟା ମାଟିରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆଣି ନିଜର ଗୌରବରେ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳା ଶର ହାସ୍ୟମୟୀ ମାତୃଭୂମିରୁ ଦୁଧ ମହୁର ଝରଣା ଛୁଟାଇ ଅମର ଜୀବନ ଚାହୁଁ ?

ସ୍ୱାଧୀନତା କିଏ ନ ଚାହେଁ ? ଆପଣମାନେ ଏକମତ ହେବେ । ଦେଖ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କର ସମର୍ଥନ ପାଇଛୁ । ସରକାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଚଳ । ନିଶ୍ଚୟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ । ସେତେବେଳେ ଅବସ୍ଥା ବିଚାର କର ? ଜାପାନ ମାଡ଼ି ଆସିବ ସୁବାଷଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ—ଅଗ୍ନି ବିପ୍ଳବର ସତ୍ୟାନାଶୀ ବିପ୍ଳବ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ—ସେ ଶବ ଝଲସି ଉଠିବ ଆପଣଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ?

ଜାଗ ! ଜାଗ ! ଜନତା! ସଙ୍ଗରେ ହାତ ମିଶାଅ । ଜନତାର ଜୟଧ୍ୱନିରେ ନିଜର ଧ୍ୱନି ମିଶାଅ । ନିଜ ପୁଅ ଭାଇଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶୁପରି ଗୁଳି ବନ୍ଧୁକ ଆଉ କାହିଁକି ?

ତମ ଜାତି ଚାହୁଁଛି । ନାଲି-ପଗଡ଼ି ପୋଡ଼ିଦିଅ—ଖାକି ପୋଷାକ ଜାଳିଦିଅ ! ସ୍ୱାଧୀନତା ନିଶ୍ଚୟ ।

ପାଗଳ ଗୋରା ଜାତି ଗୁଳି କରିବ ? କିନ୍ତୁ ମୁଷ୍ଟିମେୟ କେତେ ଜଣ ଲୋକ ? ସେ କ'ଣ କରିବେ ? ତମରି ପାଇଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ତିଷ୍ଠିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆଉ ତିଷ୍ଠି ରହି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଭାଇର ଡାକ—ଦେଶର ଡାକ—ମୁକ୍ତିର ଆଲୋକ ଆଗରେ ଝଲସି ଉଠୁଛି ।

ଜାଗ—ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଦିଅ । ଅମର ଜୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ ।

ଜୟହିନ୍ଦ୍,
ନିବେଦକ
ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ

ଏତେବେଳକୁ ରେଜନରସାହେବ ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ ବକ୍‌ସ୍ଥାର ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପହଞ୍ଚି ଗଲେଣି । ନିଜ ହାତରେ ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀର ପୁଲିସ ସିପାହିଙ୍କୁ ନିବେଦନ ପତ୍ରିକା ସହିତ ନିଜ ନାମରେ "ଭାରତ ଛାଡ଼" ଚରମ ପତ୍ରିକା ।

ବଡ଼ କୌଶଳରେ ରେଜନରସାହେବଙ୍କ ନିକଟକୁ ବକ୍‌ସ୍ଥାର ହାତରେ ପଠାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ବକ୍‌ସ୍ଥାରସାହେବ ଓ ରେଜନର ସାହେବ କପର୍ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି ସେ କଥା କହିବାକୁ ଯେପରି ଲଜ୍ଜିତ । ତେବ୍ ଈଙ୍ଗି ଗୋଟାଏ କଳାଲୋକ ଦ୍ୱାର୍······

—୨୪—

ରେନର ସାହେବ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ ବକସଷ୍ଟାର ସାହେବଙ୍କୁ କାରୁ ବନେଇ ଦେଇ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରାଇ ଦେବେ ବୋଲି ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ, ନିଜେ ଦ୍ୱିବେଦୀ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଛଦ୍ମ ବେଶରେ ରେନରସାହେବଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେବା ଛଳରେ "ଭାରତ ଛାଡ଼" ନିବେଦନଟି କୌଶଳରେ ପଠାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

କମ୍ ଲଜ୍ୟାର କଥା ! ଲୋକ ସମାଜରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇବେ କପରି ? ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଛୁଟି ନେଇ ଓଡ଼ିଶାରୁ ବିଦାୟ ନେବା ଶୋଭନୀୟ ।

ତେବେ ଇଂରେଜ ଜାତି ଗୋଟାଏ ଓଡ଼ିଆ ଯୁବକ ନିକଟରେ—ନା, ନା, ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରିବାକୁ ହେବ । ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବଜାଏ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ରକ୍ତ ଲୋଡ଼ା । ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଲୋଡ଼ା !

ଆଖି ଆଗରେ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ଚରମପତ୍ର ପଡ଼ିଛି । କି ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ନିବେଦନ !

ଲେଖାଅଛି—

ମିଷ୍ଟର ରେନ୍ସର,

ଆପଣଙ୍କ ଦପ୍ତରରୁ ୫୧୦,୦୦୦ଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ଘୋଷଣା ହୋଇ-ଥିବାରୁ ଏବଂ ଆପଣ ନିଜେ ମୋତେ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାଣପଣ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବାରୁ, ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଆପଣଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବାର ଲୋଭ ସମ୍ବରଣ କରି ପାରି ନ ଥିଲି । ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବୋଧହୁଏ, ଏତେ ନିକଟରେ ଆପଣଙ୍କର ମୋର ସାକ୍ଷାତ ହେବା ନୁହେଁ । ତେଣୁ ବଙ୍କସ୍-ଟାରଙ୍କ ହାତରେ ଯେତେଟା କଥା ଜଣାଇ ଦେବା ଉଚିତ ମନେ କରି ଲେଖୁଛି ।

ଆମ ସଂଗ୍ରାମର ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମପନ୍ଥା ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣା । ସେ ବିଷୟରେ ବା କ'ଣ ଲେଖିବି ? ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଛି ଓ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଚାଲିବ । ୪୦କୋଟି ଲୋକ ପରାଧୀନ ହୋଇ କେତେଦିନ ରହିବେ ? ଚରମ ଉତ୍ଥାନ ପରେ ପତନ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ।

ଆଜି ଆପଣଙ୍କ ଜାତି ପତନୋନ୍ମୁଖ । କୌଣସି ଶକ୍ତି ଆପଣଙ୍କୁ ବା ଆପଣଙ୍କ ଜାତିକୁ ଠେକି ଧରି ପାରିବନାହିଁ ।

ତେବେ ଏ ବୃଥା ଚେଷ୍ଟା କାହିଁକି ? ଆପଣଙ୍କ ଜାତି ରୁଷିଆ, ଚୀନ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ସକାଶେ ପାଗଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ବେଳେ ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଉପହାସ କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେବା କ'ଣ ସହଜ ? ଆମେ ଭାରତବାସୀ ବା କପରି ଉଦାସୀନ ରହିବୁ ?

ମୁଁ ଜଣା ପାଉଛି ଏ ୨ୟ ମହାସମରରେ ଆପଣଙ୍କ ଜାତି କୌଣସି ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ସକାଶେ ବ୍ୟାକୁଳ ନୁହେଁ । ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ସକାଶେ, ନିଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ନିରଙ୍କୁଶ ଶାସନ ବଜାଏ ରଖିବା ସକାଶେ,

ବ୍ରିଟିଶ ଜାତିର ଶୋଷକତା ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ମିତ୍ର ଶକ୍ତିର ସାମୁଖ୍ୟ ଗଠନ କରା ଯାଇଛି ।

ଅବସିନିଆ ଆକ୍ରମଣ ହେଲା ବେଳେ ଆପଣଙ୍କ ଜାତିତ ଶୋଇ ରହିଥିଲା ! ଏବେ କାହିଁକି ? ସେ ଭଣ୍ଡାମୀ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଶୋଭା ପାଏନା । ତମର କୂଟ ରାଜନୈତିକ ଚାଲବାଜି ଦୁନିଆ ବରଦାସ୍ତ କରିବ ନାହିଁ । ଅଉଥରେ କହି ରଖୁଛି ଇଂରେଜ ଜାତିର ପତନ ନିଶ୍ଚୟ ।

ଆମ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମକୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ସରକାର ହତ୍ୟା, ଡକ୍ରିପିକା, ଅତ୍ୟାଚାର, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର, ଲୁଣ୍ଠତରାଜ, ଯାହା କିଛି ପାଶବିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭବ ଓ ଅସମ୍ଭବ ସବୁକିଛି କରି ଚାଲିଲଣି । ତଥାପି ଦେଖନ୍ତୁ ! ଭାବନ୍ତୁ ! ଆପଣଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ଫଳରେ ଜନତା ଅହୁରି ଦୃଢ଼ ହୋଇଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଅହୁରି ଆଗେଇ ଚାଲିଛି ।

ଆପଣଙ୍କ ପଶୁବଳ ଆଜି ଭିତତ୍ରସ୍ତ । ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ ଭାରତୀୟଙ୍କୁ ଆପଣମାନେ ଯେବେ ଏପରି ଅନ୍ୟାୟରେ ଆଘାତ ଦେଇ ପାରନ୍ତି, ଜର୍ମାନ ଜାତି ବିଜୟ ଉଲ୍ଲାସରେ ଆପଣଙ୍କ ପରି ନୈତିକତାହୀନ ଜାତି ପ୍ରତି ଯେ କିଛି ଅନ୍ୟାୟ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ପାପ ହେବ କାହିଁକି ?

ଆପଣଙ୍କର ଆଜି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ । ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ସକାଶେ ଆପଣମାନେହିଁ ଦାୟୀ । ତଥାପି ଆମର ଦୟା ଅଶେଷ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କ ଜାତି ପ୍ରତି ଅଛି ।

ତେଣୁ ଅନୁରୋଧ କରେ, ଆପଣ ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ନିଃସହାୟ ଇଂରେଜ ଜାତି, ଯେ ନିଜ ଦେଶକୁ ଜର୍ମାନ ଓ ଜାପାନର କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବନି, ଭାରତକୁ ରକ୍ଷା କରିବ କିପରି ? ଅନେକ ଥର

କହୁଛୁ, ଆଜି ବି କହୁଛୁ ୨୦୦ ବର୍ଷ ଇଂରେଜ ଜାତିର ଗୋଲାମୀ କରି, ପୁଣି ଜାପାନ ବା ଜର୍ମାନର ଗୋଲାମୀ ହେବାକୁ ଏ ଜାତି ଚାହୁଁନି ।

ତେଣୁ ମୋର ଅନୁରୋଧ ଆପଣମାନେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଶାସନ ଛାଡ଼ିଦେଇ, ନିଜ ଦେଶ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ତତ୍ପର ହୁଅନ୍ତୁ । ସମ୍ମାନ ସହିତ ନ ଗଲେ ଫଳ କଣ ହେବ ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ୪୦ କୋଟି ଲୋକ ସ୍ୱାଧୀନତା ସକାଶେ ପାଗଳ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ଆପଣ ବିଦ୍ୱାନ, ଅନେକ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ଇତିହାସ ପଢ଼ିଥିବେ । କହନ୍ତୁ ତ କେବେ କେଉଁ ଜାତି ସ୍ୱାଧୀନତା ସକାଶେ ଏମିତି ପାଗଳ ହୋଇଥିଲା ?

କହନ୍ତୁ ତ ଲିନ୍‌ଲିଥଗୋ କିଏ ? ଭାରତ ପାଇଁ ଜର୍ମାନ ଜାତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବାର ହକ ତାଙ୍କର କଣ ଅଛି ? ସେ କାହାର ପ୍ରତିନିଧି ? ଭାରତରକ୍ଷା ଆଇନ କରୁଛି କିଏ ? କାହା ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ?

ଛାଡ଼ନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଏ ଭାଗବତ ଗାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଭାବପ୍ରବଣତା ସକାଶେ ଅନେକ ସମସ୍ୟା ଉତ୍ଥାପନ କରି ଦେଇଛି ।

ଆମର କେବଳ ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟା । ଆମ ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ମାର୍ଗ । ସ୍ୱାଧୀନତା ! ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଆମର ସବୁ କିଛି ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଇଛୁ ।

ଆମେ ଚାହୁଁ, ଆପଣ, ଇଂରେଜ ଜାତିର ମିତ୍ର ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଆନ୍ତୁ । ପର ଘରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କରିବାର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ଆପଣ ଚାଲିଯାଆନ୍ତୁ ଏଠୁ । ନିଜ ଭାଇ ଛାତିରେ ଗୁଳି ଚଳାଇବାକୁ ହୁକୁମ ଦେବାକୁ ଅପସରି ଯାଆନ୍ତୁ । କଳଙ୍କମୟ ଇଂରେଜ ଶାସନ ଓ ଜାତିକୁ ଆଉ କଳଙ୍କିତ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଆନ୍ତୁ ।

ଜୟହିନ୍ଦ,

ଆପଣଙ୍କର ଦ୍ୱିବେଦୀ

"ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଅନ୍ତୁ" ଘର ଘରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି କରିବାର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ରେଜର ସାହେବଙ୍କ ଛାତିରେ ଶତଶତ ବେୟୋନେଟ୍‌ର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ମୁନ ଯେପରି ବିନ୍ଧି କଲା ।

ଏମିତି ଚିଠି ଲେଖିଦେଲେ କିଏ କ'ଣ କେବେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ ? "ନନ୍‌ସେନସ୍"···ଥରକୁ ଥର ଫିକର କରି ଖସି ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଧମାଙ୍କ······

ଅଣନିଃଶ୍ୱାସ ହୋଇ ରେଜର ସାହେବଙ୍କ ଅଫିସରେ ପଶି ଆସି ଆସି କହିଲେ ବକଷ୍ଟାର ସାହେବ "ସନ୍ଧାନ ମିଳିଛି ସାହେବ—ଦ୍ୱିବେଦୀର ଲଠୋ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଛି ।"

ରେଜର ସାହେବ ଆତ୍ମବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ବକଷ୍ଟାର ସାହେବଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ କରୁ କରୁ କହି ପକାଇଲେ

"ସନ୍ଧାନ ମିଳିଛି ତେବେ ?"

"ଖବରଦାତା ବାହାରେ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି ସାହେବ ।"

ଅତିରିକ୍ତ ଉଲ୍ଲାସରେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ସାହେବ ଖବରଦାତାକୁ ସେଠାକୁ ଅଣିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ବକ୍‌ଷ୍ଟାରସାହେବ ଖବରଦାତାଙ୍କ ସହିତ ସାହେବଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।

ସାହେବ ଖବରଦାତାଙ୍କୁ ଚୌକିରେ ବସିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ।

ଖବରଦାତା ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ । ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ନାମଟିଏ ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ପାଇକମେଳରେ ଫ୍ଲେଚର ସାହେବଙ୍କର ଅନୁଗତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ସର୍ବନାଶ କରିଥିଲା । ପାଇଥିଲା ନିମକହାରାମ ଜାଗିର ।

ଏ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ସେ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ୨ୟ ଅବତାର ନୁହନ୍ତି ତ ? ସେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ଜନ୍ମ । ଯାଙ୍କର ଜନ୍ମ ପିଟିନ୍ ସାହି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ପଡ଼ାରେ । ସେ ଥିଲେ ହିନ୍ଦୁ । ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ । ସେ ଥିଲେ ଜଗନ୍ନାଥ ଧର୍ମୀ ସନାତନ ହିନ୍ଦୁ—ଏ ଯୀଶୁ ଧର୍ମୀ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ······ ତାଙ୍କର ଥିଲା ପ୍ଲେଟର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପ୍ରଚୁର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଯାଙ୍କର ଅଛି ରେକର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଟ ୧୦୦୦୦୦ଙ୍କା । ରାୟ ବାହାଦୁର, ଦେବାନ ବାହାଦୁର ପଦବୀ—ସେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ସ୍ୱାଧୀନତା ରବିର ଚିରଦିନ ଅସ୍ତ ହେବାର ଦେଖି ଗୌରବାନ୍ୱିତ ହୋଇଥିଲେ—ଅଜ ହୁଏତ ଅଗଷ୍ଟ ଜନ ବିପ୍ଳବର ଓଡ଼ିଶାର ଶେଷ ଦିନ ଏ ଦେଖିବେ—ପାଇକ ନେତା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ମଣି ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁଙ୍କର ଛାତିରେ ଇଂରେଜର ବନ୍ଧୁକ ଗର୍ଜିବା ଦେଖି ଭୟ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, ସେ କାହୁଁ······ଏ······ ?

ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଲିଥୋ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଘରର ସଂଲଗ୍ନ ପଛ ଦାଣ୍ଡିରେ ।

ଅସବାସପତ୍ର କିଛି ନାହିଁ । ଦେଶ ଦେଶ ଲେଖା ଅଲେଖା କାଗଜ । ଲିଥୋ ମେସିନ । ସେତିକି ମାତ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ପୁର-ପଲ୍ଲୀରେ ଅଗ୍ନି ବାଣୀ ଖେଳାଇ ଖେଳାଇ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବୀଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାର ଏକମାତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ।

ନିର୍ଜନତା ହିଁ ସେଠାରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥାଏ । ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଲୋକ । ରାତି ନାହିଁ । ଦିନ ନାହିଁ । ପେପର ଲିଥୋ ମେସିନ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଗଲେଣି । ଭୋକ ନାହିଁ । ଶୋଷ ନାହିଁ । ଆଖିରୁ ପେପର ଖାଲି ବିପ୍ଳବର ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଛୁଟି ଚାଲିଛି—ଭୋକ, ଶୋଷ, ନିଦ୍ରା ସେପରି ଗଡ଼ ପଳାଇ ଯାଉଛନ୍ତି ।

ବେଳେ ବେଳେ ସେ ଝ ଉଠି କେଉଁଠିକୁ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି, ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେବା ପରେ ଯେବେ ଫେରନ୍ତି—ଫେରନ୍ତି କେତେବେଳେ କେଉଁ ବେଶରେ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଥିବା ଲୋକ ବି ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇଯିବ ।

କେବେ କେବେ କାବୁଲିଓ୍ୱାଲା ବେଶରେ ତ ବେଳେ ବେଳେ ମୁସଲମାନ ଫକୀର ବେଶରେ । ଘଣ୍ଟାକରେ ସାବୁନ ବେପାରୀ ତ ଅନ୍ୟ ଘଣ୍ଟାରେ ପକ୍କା ଇନସ୍ୟୁରେନ୍ସ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ବେଶରେ ।

ତାଙ୍କୁହିଁ ଆଜି ଚାହେଁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର । ତରଣୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ଠିକ୍ ଚିହ୍ନିଛନ୍ତି—ଠିକ୍ ବେଳେ ବି ଖବର ଦେଇଛନ୍ତି ।

ବାଜିଲାଣି ୬ଟା । ୭ଟା ବେଳକୁ ତରଣୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିର ସୁରାକ୍ ଦେବ ପୁଲିସକୁ ।

ହୁଏତ ୭ଟା ବେଳକୁ ସାରା ପିଠିନସାହି ଶତ ଶତ ପୁଲିସବାଲାଙ୍କର ବ୍ୟୂହ ଭିତରେ, ଗୁରୁ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ରଚିତ ବ୍ୟୂହ ମଧ୍ୟରେ ବାଳ ଅଭିମନ୍ୟୁ ପରି, ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ବି ନାଟକ ହୋଇଯିବ—ଅସଫଳ ବିପ୍ଳବର ଶେଷ କଳା ପରଦା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭୂମିରେ ଝଣା ହୋଇଯିବ ।

ସମ୍ବାଦ ଦେବା ପରେ ବୃଦ୍ଧ ଚିନ୍ତିତ । ଜନତା ଯେବେ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ପୁଲିସରେ ଧରାଇ ଦେବା ଅଭିଯୋଗ କରନ୍ତି ?

ଆଉ ବାକି ୪୫ ମିନିଟ—ଏତେ ବଡ଼ ଅପକର୍ମ ପାଇଁ ଦେଶ କଣ ତାଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦେବ ? ଶିଖି ମନାଇ ଓ ଜୟଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ତ ଇତିହାସ ଭୁଲିନି ? ତାଙ୍କୁ କଣ ଦେବେ……?

ପୁଅକୁ ତାଙ୍କର ଚାକିରୀ ପରି ଗୋଟାଏ ଚାକିରୀ ମିଳିବ ।

ଆଉ ବାକି ୪୦ ମିନିଟ ।

"ଦେବେନ୍ !" ପୁଅକୁ ଡାକିଲେ ବୃଦ୍ଧ ।

ଦେବେନ୍‌ର ବୟସ ୩୦-୩୨ ପାଖାପାଖି । ସୁସ୍ଥ ସବଳ । ବର୍ଣ୍ଣ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଶ୍ୟାମଳ । ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ ସେ ଜଣେ ଭାରତର ମୁକ୍ତି-କାମୀ ସୈନିକ ।

"ବାବା !"

ଆଉ ୩୫ ମିନିଟ ରହିଲା ବୋଧହୁଏ ।

କଲାହାଣ୍ଡିଆ ମେଘ ଘୋଟି ଆସିଲାଣି ।

"ଆଜ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁର ସନ୍ଧାନ ପାଇଛୁ ରେଳର ସାହେବ— ସେ ଜଣେ କଞ୍ଚା ମାନବ ବାବା !"

"ଖାଲି ଏତିକି କହିବୁ ଆସାମୀ ଠିକ ଜାଗାରେ ଅଛି ।"

"ଲୋକେ ଯେବେ ଜାଣନ୍ତି ବାବା !"

"ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ତାଙ୍କର ।"

"ଖବର ଦେଇଥିଲେ ଯେବେ...... ।"

"ଖବର ଦେଇ ତୁ ତ ଚାଲିଯିବୁ ସେଠୁ ।"

"ପୁଲିସ ସଙ୍ଗରେ ରହି ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ଯେବେ ଚାହେଁ ?"

"କଥା ହୋଇଛି ତୋର ରହିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।"

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେବାର କରିଗଲେ—ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ସଙ୍କେତ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ମୁଁ ଦେବି । ଅନ୍ଧାର ମଧ୍ୟ ଆସିଲାଣି । ଆଉ ବାକି ୧୫ ମିନିଟ । ତୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯା ।

ଦେବେନ୍ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ମନରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକି ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧି ଆସିବାକୁ ଗଲା ।

ବାପ ପୁଅଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ ତାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ଫେରି ଆସୁଛି ! ପ୍ରାକ୍ତନରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ, କଷ୍ଟ, ଅଭାବ, ଅନାଟନ ସବୁ ଯେପରି ଉଭେଇ ଯାଉଛି । ଟ ୧୦୦୦୦ଙ୍କା । ରାୟ ବାହାଦୁର ପଦବୀ । ପୁଅକୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଚାକିରୀ ।

ପ୍ରକୃତ ଏ ଅନ୍ୟାୟକୁ ସହି ପାରେ ? ଆସିଲା ଅଗ୍ନିନକ ବର୍ଷା । ଆକାଶ ମେଘରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡୁଛି । ପବନ, ବିଜୁଳି, ଘଡ଼ଘଡ଼ ।

ତଥାପି ୫୦୦ଶହ ପୁଲିସ କୁଣ୍ଡଳୀ ଆକାରରେ ସାରା ପିଠିନସାହି ଘେରାଉ କରି ଗଲେଣି । ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ପ୍ରକୃତିର ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ କଣ ଆଜି ରେଜରସାହେବ ଓ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଭ୍ରୁକ୍ଷେପ କରେ !

ହଠାତ୍ ଝଡ଼ର ବେଗ ଥମି ଆସିଛି । ସ୍ତ୍ରୀର ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ଆଲୁଅ ଗୁଡ଼ିକ ଜଳି ଉଠୁଛି ।

ରେଜର, ବକ୍ସ୍ଟାର, ରବର୍ଟ୍ସନ, ସେନଗୁପ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଉଚ୍ଚ ପୁଲିସ ଅଫିସରମାନେ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଭାବେ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସଙ୍କେତକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ।

ରେଜର ସାହେବ ନିଜ ଘଣ୍ଟାକୁ ଦେଖି ନେଇ କହିଲେ, "୭ଟା ବାଜିବାକୁ ଆଉ ୨ମିନିଟ ମାତ୍ର ।"

ଉଦ୍‌ବେଗ ବଢି ଯାଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କର । ହାତ ମୁଠାରେ ଶିକାର ଫସୁଛି ।

ରବର୍ଟ୍ସନ କହିଲେ, "ଦ୍ୱିବେଦୀ କଣ ଲିଥୋ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଫେରିନି ?"

"ନ ଫେରିବାଯାଏ ତେବେ ବଡ଼ ବିପଦ" ସେନଗୁପ୍ତ କହିଲେ ।

"ଲିଥୋ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତ ଏଠୁ ନିଶ୍ଚୟ ଦୁଆର ଦେବ—ଆଉ ଧରିବାର ଆଶା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ ।"

ରେଜରସାହେବ ଦୂରକୁ ଆଖି ପକାଇ କହିଲେ, "ଏଇ ପ୍ରାୟ ତାର ପୁଅ ଆସୁଛି । ନ ଫେରିଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଖବର ଆମକୁ ଦେଇଥାନ୍ତା ।"

ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପୁଅ ଅଫିସରମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲା ।

ମେଘ ଘୋର୍ ଘୋର୍ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବାପାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ଅଫିସରମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ମୋଡ଼ମୁଣ୍ଡ ବରଓସ୍ତ ଗଛମୂଳେ ଦେଖାକରି ଶୀଘ୍ର ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ପରାମର୍ଶ ଦେଲା ।

ଜେନରସାହେବ ଅଶେଷ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ, ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପୁଅର କରମର୍ଦ୍ଦନ କରି କହିଲେ "ଉପଯୁକ୍ତ ଖିରସ୍ଥାନ ତୁମେ ! ସମ୍ରାଟ ପ୍ରତି ଖିରସ୍ଥାନର ଉପଯୁକ୍ତ କାମ କରିଛ—

ସଙ୍କେତରେ ଭେରୀ ବାର ବାର ବାଜି ଉଠିଲା । ସାରା ପିଠିନ ସାହିକୁ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ମସ୍ତବଡ଼ ପୁଲିସ ଫୌଜ ଗିଳି ପକାଇଛନ୍ତି ।

ଗୋଲକାର ଭାବରେ ମି. ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଘରକୁ ୫୦୦ସହ ପୁଲିସ ଫୌଜ ଘେରିଗଲେ । ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଗଳି ଯିବାକୁ ବାଟ ନାହିଁ ।

ଦର୍ପିତ ବକ୍ଷରେ ଜେନର, ବକଷ୍ଟାର, ରବର୍ଟସନ୍ ୨୦ଜଣ ସଶସ୍ତ୍ର ପୁଲିସ ନେଇ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଘରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

ବୃଦ୍ଧ ପଟ୍ଟନାୟକ ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ସାହେବମାନଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ସଙ୍କେତ ଦେଲେ, ଶୀଘ୍ର ପ୍ରବେଶ କରି ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ଗିରଫ କରିବା ପାଇଁ

ଭୀମ ଗତିରେ ସେମାନେ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତଳ ଖଞ୍ଜାରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ମାତ୍ରେ—ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର କର୍ମ ଯୋଗରେ ଜଳୁଥିବା ଆଲୋକଟି ଯୁବକ ଲିଭାଇ ଦେଲେ ।

ସୂଚୀଭେଦ୍ୟ ଅନ୍ଧକାରର ଗହ୍ୱରୁ, ଜେନର ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ କରି କହିଲେ "ବୃଥା ଚେଷ୍ଟା ଦ୍ୱିବେଦୀ ।"

ପିଞ୍ଜରାବଦ୍ଧ ହେଲା ପରେ ବି—ଏହା କହୁ କହୁ ସାହେବମାନଙ୍କର ଟର୍ଚ୍ଚଲାଇଟର ଫୋକସ୍ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଯୁବକଟି ସେତେବେଳକୁ କେତେକ କାଗଜ ପତ୍ର ଛିଣ୍ଡାଇ ପାଟିରେ ଗିଳିଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ଚାରିଆଡ଼େ ଖାଲି କାଗଜର ସ୍ତୁପ ।

କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଗିରଫଦାର କରାଗଲା ।

ବୃଦ୍ଧ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଆଉ ଦେଖା ନାହିଁ । ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିବାରେ 'ପୁଲିସବାଲାମାନେ ସବୁକିଛି ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଟାକସିରେ ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ଲୋକଲୋଚନ ଅଗୋଚରରୁ ତାଙ୍କୁ ନେଇଗଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ଏସ୍. ପି ରବର୍ଟସନ, ବଙ୍କିମ୍ବାର ଇତ୍ୟାଦି ।

ବାକି ରହିଲେ ଜେଲର ସାହେବ, ସେନଗୁପ୍ତ ।

ଦ୍ୱିବେଦୀ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି । କାହିଁ ସେ ଲିଥୋ ମେସିନ । ଦ୍ୱିବେଦୀ ସହିତ ସେ ମେସିନ୍‌ର ବି ଜରୁର ଦରକାର ।

ସେମାନେ ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ ସତେ କି ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର କରପରଶରେ ଲିଥୋ ମେସିନ୍ ବି ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ସେ ଜେଲକୁ ଚାଲିଗଲେ ବି, ଲିଥୋ ମେସିନ ନିଜେ ନିଜେ ତାଙ୍କ କାମ ସବୁକରି ଯିବ ଓ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବକୁ ଓଡ଼ିଶାର ପୁର-ପଲ୍ଲୀରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବ ।

ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । ମେସିନ୍‌ର ପତ୍ତା ବି ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ରେନର ସାହେବ କହିଲେ "ପୁଲିସର ଆସିବାର ସନ୍ଧାନପାଇ ଇଂଣ ତେବେ ମେସିନଷ୍ଠାକୁ......।

ବ୍ୟର୍ଥ ମନୋରଥ ହୋଇ ଯିବାବେଳେ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ, ପରଦିନ ସକାଳେ ତାଙ୍କ ପୁଅକୁ ନେଇ ରେନରସାହେବଙ୍କ କୋଠିରେ ଦେଖା କରିବାକୁ କହି ସାହେବ ଗାଡ଼ି ଛୁଟାଇଲ ବେଳକୁ......।

"ମୋ ଠିକା ସାହେବ ?" ପଟ୍ଟନାୟକ କହିଲେ । ଯେପରି ଜନତାର ଗୋଟାଏ ସ୍ରୋତ ପିଚ୍ଛିଳ ସାନୁରେ ଅଟକି ଯାଇଛି । ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଜନତା ଯେପରି କହୁଥାଏ ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଧରା ହୋଇଗଲେ ? ତେବେ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ?

ଜନତାର ପଛଆଡ଼ୁ ପବନ ସୁଅରେ ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠ ସ୍ୱର ଯେପରି କାହାର ଭାସିଆସିଲା ।

"ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ବଞ୍ଚି ରହିଛି—ରହିବ—ଏଥିରେ କାହାର ନେତୃତ୍ୱ ନାହିଁ—୪୦କୋଟି ଲୋକ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଛନ୍ତି ।

—ପାଞ୍ଚ—

ଭାରତର ମୁକ୍ତି ଇତିହାସରେ ଉତ୍କଳ ମୁଖକୁ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ଦ୍ୱିବେଦୀ ଧରା ହୋଇଗଲେ। ଏତେବଡ଼ ବିଚକ୍ଷଣ ବିପ୍ଳବୀ ଏମିତି କ'ଣ ଧରାହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ? ଏ ଜାତି କ'ଣ ମୃତ ? ଜନତାର ନେତାକୁ କେତେଜଣ ନାଲି ପଗଡ଼ି ପିନ୍ଧା ପୁଲିସ ଧରିନେଲେ ? ଜନତା ସହ୍ୟ କଲା କିପରି ?

ରେନରସାହେବର ଆଜି ବିଜୟ ହୋଇଛି। ନିଜ ଜୀବନକୁ ଆଜି ସେ କୃତାର୍ଥମୟ ବୋଧ କରିଛନ୍ତି। ଆରକଟ୍ ଦୁର୍ଗ ଜୟ କରି କ୍ଲାଇଭ ଯେପରି ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥିଲେ ତା ଠାରୁ ବଳି ଆନନ୍ଦ ! ହଳଦୀ ଘାଟ ଯୁଦ୍ଧରେ ରାଣାପ୍ରତାପଙ୍କୁ ଜୟ କରି ଆକବର ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ପାଇଥିଲେ ତା ଠାରୁ ବଳି ଆନନ୍ଦ। ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହକୁ ଦମନ କରି କଲିନ କେମ୍ପବେଲ୍ ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ଅବରୋଧ ହୋଇଥିବା ଇଂରେଜମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଯେପରି ଆନନ୍ଦ ପାଇଥିଲେ ତା ଠାରୁ ବଳି ଆନନ୍ଦ ରେନର ସାହେବଙ୍କ ଜୀବନକୁ ଉଲ୍ଲସିତ କରିଛି।

ଅନ୍ଧ ଅଗରେ ତାଙ୍କର ଭାସି ଗ୍ଲୁଲଛି—ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କୁ ଧରି ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ମୂଳପୋଛ କରି ଦେବାର ଛବି।

ସଦର ଥାନାରୁ ଖବର ଆସିଛି। ଗିରଫଦାର ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଜାଞ୍ଚ କରି ଜେଲ ହାଜତକୁ ପଠାଇ ଦେବାକୁ ହେବ।

ରେଜଃରଆହେବ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ଗାଡ଼ିରେ ଉଠିଲା ବେଳକୁ, ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ତାଙ୍କ ହତାରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଦେଖି ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଲେ।

ହଲେ! ପଟ୍ଟନାୟକ ତୁମେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ପହଞ୍ଚିଛ। କହି ଆହେବ ଗାଡ଼ିରେ ଉଠିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ।

ଚରଣପଟ୍ଟନାୟକ ଗାଡ଼ିରେ ଉଠୁ ଉଠୁ କହିଲେ "କାଲିଠାରୁ ମୋ ପୁଅ ଦେତବନ ବସାକୁ ଫେରିନି ସାହେବ।

କଥା କହିଲା ବେଳକୁ ଗାଡ଼ି ଭୀଷଣ ବେଗରେ ଛୁଟିଥିଲା। ଆହେବ ପ୍ରାୟ ଅନ୍ୟ କିଛି କଥା ଭାବୁଥିଲେ। ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ପଟ୍ଟନାୟକ ପୁଣି ଥରେ କହିଲେ "ମୋ ପୁଅ କାଲି ସେତକି ବେଳୁ ଫେରିନି ସାହେବ।"

କ'ଣ ତମ ପୁଅ ଫେରିନି ? ନ ଫେରୁ……।

ଗାଡ଼ି ଆସି ସଦରଥାନା ଅଗରେ ପହଞ୍ଚିଲା। ଅସଂଖ୍ୟ ଜନତା। ଅଭିପ୍ରାୟ ? ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ଶେଷ ଦର୍ଶନ ପ୍ରାର୍ଥୀ। ଶେଷକଥା ପଦେ ଶୁଣିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ।

ପୁଲିସର ଭ୍ରାହି ଭ୍ରାହି ଧମକ।

ତଥାପି ଜନତା ଅଟଳ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରୁଛି ଶେଷଥର ପାଇଁ ତାର ବିପ୍ଳବୀ ନେତାର ଦର୍ଶନ କରିବ।

ଜନତା ନିର୍ଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଛନ୍ତି ପୁଲିସକୁ । କୌଣସି ଗୋଲମାଲର ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ । କେବଳ ଥରେ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଦେଖିବେ ।

ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ଜେଲର ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯାଉଥିବାର ଦେଖି, ପଞ୍ଚାଏ ଯୁବକ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ "ବିଶ୍ୱାସ-ଘାତକ" ।

ଜନତାର ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଛି । ରକ୍ତ ଗରମ ହୋଇ ଉଠିଛି । ସେମାନେ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ମୁକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ରକ୍ତ ଚାହାଁନ୍ତି ? ଏଇ ମାଟି, ଏଇ ପବନ, ଏଇ ସମାଜରେ ବଞ୍ଚି ଆଜି କଣ ନ କରିଛି ? ଦେଶ, ଜାତି କଣ କେବେ ତାକୁ କ୍ଷମା କରିବ ? ଜେଲର ସାହେବ ବାହୁ ଘୁଞ୍ଚାଇଲେ ସେ କଣ ବଞ୍ଚି ରହି ପାରିବ ?

ଜେଲରଙ୍କ ପିସ୍ତଲ ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ଝଲକି ଉଠିଛି । ଜନତାର କ୍ରୋଧ କମି ଯାଇଛି । ଜେଲର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସହ ସଦର ଥାନା ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ପୁଲିସ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ପଚାରିଲେ, "ଥାନା ଆଗରେ ଏ ଝମେଲା କାହିଁକି ?"

ପୁଲିସ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ନିଜର ନିର୍ଦୋଷତାର ସଫେଇ ଦେଇ ଜନତାର ଏକ ଜିଦ୍ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛା କଥା ଜଣାଇ ଦେଲେ ।

ଜନତାକୁ ଘଉଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ରିଜର୍ଭ ଲାଇନକୁ ଫୋନ କର । ୧୦୦ ଫୌଜ ଶୀଘ୍ର ଆସନ୍ତୁ । ଶାସନ ଜନତାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଚଳେନା । ଚଳେ ଶାସକର ଶାସନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ......।"

କହୁ କହୁ ଜେଲର ସାହେବ ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଜାମିନ ନେବା ସକାଶେ ହାକିମ ଛାମୁକୁ ପଠାଇଲେ ।

ଯୁବକ ଜେଲର ସାହେବଙ୍କୁ ଦେଖି ଅଭିନନ୍ଦନ କରି କହିଲା, "ସୁପ୍ରଭାତ ଜେଲର ସାହେବ !"

ମୁଁ କଣ ଉପଯୁକ୍ତ ଖିରସ୍ତାନ ନୁହେଁ ?

ଖିରସ୍ତାନ ତୁମେ ଦ୍ୱିବେଦୀ ?

ଯୁବକ ଠୋ ଠୋ ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ କରି କହିଲା, ଖିରସ୍ତାନ ନ ହୋଇଥିଲେ ହୁଏତ ଆପଣ ଅସୁବିଧାରେ ପଡିଥାନ୍ତେ—ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରିବାର ଆଶା ଆପଣଙ୍କର ନଥିଲା—ବାପାଙ୍କର ଖିରସ୍ଥାନ ବୋଲି ଗର୍ବ ଓ ଟ ୧୦୦୦୦ଙ୍କାର ପୁରସ୍କାର ?

ତୁମେ କଣ କହୁଛ ଦ୍ୱିବେଦୀ ? ପାଗଳ ହୋଇ ଯାଇଛ ନା କଣ ?

ପାଗଳ ମୁଁ ହୋଇନି ସାହେବ, ପାଗଳ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ଆପଣଙ୍କୁ ଦ୍ୱିବେଦୀ...... ।

ଦ୍ୱି—ବେ—ଦୀ......ଆରେ ଏ କଣ କହୁଛ ତମେ......

ମି. ପଟ୍ଟନାୟକ ? ପଟ୍ଟନାୟକ ଏ ଦ୍ୱିବେଦୀ କଣ କହୁଛନ୍ତି ଶୁଣିଲ ?

ସାହେବଙ୍କର ଏ ବାତୁଳତାରେ ପଟ୍ଟନାୟକ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଦାରଦଶାଜାରେ ପଶି ଅସୁ ଅସୁ ଆଖି ତାଙ୍କର ଉଠିଲା ଟେଲି । ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ, "ଦେବେନ୍ ! ତୁ ଏଠି ?"

ଦେବେନ୍ ! ନା ନା ଦ୍ୱିବେଦୀ ସେ ?

ଭୁଲ୍ ବୁଝିଲ ସାହେବ ! ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ବନ୍ଦୀ ଆରମ୍ଭ କଲା । "ମୁଁ ଦ୍ୱିବେଦୀ ନୁହେଁ ସାହେବ, ମୁଁ ଦେବେନ୍ ! ବାପା ଯେଉଁ ପାପ କରିଥିଲେ ତାର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଏଠିକୁ । ଆପଣ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କାମ କରିବେ ? ଗୁର୍ଜିସିଟ ଦେବାକୁ ହେବ ନିଶ୍ଚୟ । ଲେଖନ୍ତୁ...... ନୀରବ ରହିଲ ସେ...... ?"

ବାପାଙ୍କର ଟ ୧୦୦୦୦ଙ୍କାର ଲୋଭ । ମୋ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଉପଯୁକ୍ତ ଚାକିରୀ । ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ବାପା ! ଠିକ୍ ସମୟରେ ଖବର ଦେବାପାଇଁ ମୋତେ ଖବର ଦେଲେ । ଆଖି

ଆଗରେ ଝଲସିତ ରାମ ରାଜ୍ୟ—ମୋ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତାର ଛବି ଝଲସି ଉଠିଲା ଆଖି ଆଗରେ । ସ୍ଥର ଟ ୧୦୦୦୦ଙ୍କାର ଲୋଭ ! ଗୃକଣି ଗୋଲାମୀ ! ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ତଳେ ଗୋଲାମୀ ! ସେ ମୋହ କେଉଁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲା ! ବିପ୍ଳବର ଝଞ୍ଜା ମୋ ଶିରା ପ୍ରଶିରାକୁ ବିଷାକ୍ରାନ୍ତ କରି ପକାଇଲା ସାହେବ ! ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ କାମ କରିବାର ଅନୁମତି ପାଇଁ—ତାଙ୍କୁ ଦେବେନ୍ ବେଶରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଖବର ଦେବାକୁ ପଠାଇ ଦେଲି । ଠିକ୍ ସମୟରେ ଖବର ଦେବାର ଅବହେଳା କରି ନାହାନ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ସେ—ବିପ୍ଳବୀ ସେ—ବିପ୍ଳବର ମୋହନ ମନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ ମୁଁ ।

"ବିଶ୍ୱାସଘାତକ······ ।" ଜେଲର୍ ସାହେବ ସିଂହର ହିଂସ୍ରତା ନେଇ ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିଲେ ।

"ଭଦ୍ର ଇଂରେଜର ଏ ଅଭଦ୍ରତା ଶୋଭା ପାଏନା ସାହେବ ! ଆପଣଙ୍କ ସ୍ୱାଧୀନତା ସକାଶେ, ଅନ୍ୟ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ସକାଶେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଥିବା ବେଳେ, ଆମେ ଆମ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ସକାଶେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ଆପଣଙ୍କର ଏତେ ବଡ଼ ହିଂସ୍ରତା କାହିଁକି ? ଆପଣଙ୍କର ଦେଶରେ ଆପଣଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନତା ସକାଶେ କେହି କିଛି ସାମାନ୍ୟ କାମ କରିଥିଲେ, ଜାତି, ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି, ସେ ହୁଅନ୍ତି ମାଟିର ଯୁଗେ—ଯୁଗେ ।"

କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶରେ······ ।

"ଚୁପ୍ କର ! ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ! ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ବି ଗିରଫ କର ।"

ମୋତେ ଗିରଫ କରିବ ସାହେବ ? "ହଁ ହଁ ଆପଣ ଗିରଫ ହେବା ଉଚିତ ବାବା ! ଏ କଣ କମ୍ ପାପ ? ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଜାଣିଶୁଣି ଲଟେଥ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇ······ ।"

ଦେବେନ୍ !

ହଁ ବାବା, ବାହାରେ ଜନତାର ଆଘାତରେ, ହିଂସା, ଘୃଣାରେ ଏ ରହିବା ଅପେକ୍ଷା, ବ୍ରିଟିଶ ଧର୍ମଶାଳାରେ ସରକାରୀ ଅତିଥି ହୋଇ ନିଜ ଅପକର୍ମର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବା କଣ ଶୋଭନୀୟ ନୁହେଁ ?

ବେଜନର ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଶୀକାର ତେବେ ହାତରୁ ଖସି ଯାଉଛି । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କରମର୍ଦ୍ଦନ କରି ଦ୍ୱିବେଦୀ ପୁଲିସ ଭିଡ଼ ଭେଦ କରି ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି ? ବାତଚକ୍ର ପରି ମୁଣ୍ଡ ଘୂରି ବୁଲିଲା ତାଙ୍କର ନିଜର ମାନତା ଲୁଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ନିଜ ଗାଡ଼ିରେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ସାହେବ ।

ପଛରେ ପୁଲିସ ଗାଡ଼ିରେ ସୁରକ୍ଷିତ ଭାବରେ ଚାଲିଲେ ଦେବେନ୍ ଓ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ।

ଜନତା ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ଚିତ୍କାର କଲା, "ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ ।"

ସ୍ୱର ଆସିଲା, "ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ କେଉଁଠେ ରହେ", ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରିବ କିଏ ?

ଜନତା ଉତ୍ତର ଦେଲା, "ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ପୁଲିସ ଗାଡ଼ିରେ ତାହାଙ୍କ !"

ସେ ଗିରଫ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପୁଅ ଦେବେନ୍ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଫସାଇ ଦେଇ, ବ୍ରିଟିଶ ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରତାରିତ କରିଛି ।

ଜନତା ଅବାକ୍ । ଆଶା ଓ ଆବେଗରେ ଦେବେନଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଛି ଜନତା ।

କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼ି ତୀବ୍ର ବେଗରେ ଜେଲ୍ ଅଭିମୁଖେ ଗତି କରିଛି ।

—ଛଅ—

ବିଦ୍ୟୁତ ଗତିରେ ଦ୍ୱିବେଦୀ ରେଜରସାହେବ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ କାବୁ କରି ଲିଥୋ ମେସିନ୍ ସହ ଖୁଲିଯିବା ଖବର ଉତ୍କଳରେ କେବଳ ନୁହେଁ, କେପ୍‌କମୋରିନ ଠାରୁ ହିମାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରଚୁର ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ଦ୍ୱିବେଦୀ ଗଲେ । କେଉଁଠିକି ଗଲେ ? ଆଶ୍ରୟ ପାଇବେ କେଉଁଠି ? ଅନ୍ଧ, ବିକନ୍ଦ, ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ସବୁଠି ପୁଲିସର କଡ଼ା ନଜର ।

ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଗଲେ କେଉଁଠି ?

ଦୁଇଦିନ ପରେ ପୁଲିସବାଲାଙ୍କ ନଜରରେ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ହସ୍ତଲେଖା ଶତ ଶତ ବୁଲେଟିନ ପଡ଼ିଛି । ତେବେ ସେ କେଉଁଠି ?

ରେଜର ମନେ ଲଜ୍ଜିତ । ଏତେ ବିହ୍ୱଳ ସେ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଯେ ନିଜ ହାତମୁଠାରେ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ହସ୍ତମୁଠା ସଂଯୋଗ କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହାଠାରୁ ବଳି କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ ରେଜରଙ୍କୁ ଲଜ୍ଜାର କଥା କ'ଣ ଥାଇପାରେ ? କାହାକୁ କହିବେ ?

କି କୈଫିୟତ ସେ ବା ଦେବେ...।

ଅନ୍ୟାୟ ମୂଳକ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ବି ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ତେଜି ଉଠିଛି । ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦବାଇ ଦେବାପାଇଁ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ସବୁ କିଛି ଦମନ ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରି ସାରିଲାଣି । ଆନ୍ଦୋଳନ ଦବିନା—ତେଜି ତେଜି ଉଠୁଛି ।

ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କ'ଣ ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜତନ୍ତ୍ର ବି ଲୋପ ପାଇଯିବ ? ଯିବା ଉଚିତ । ଗୋଟାଏ ଠେକାକେ ଦୁଇଟି ପକ୍ଷୀ ମାରି ପାରିଲେ ସିନା ଶିକାରୀର ବାହାଦୁରୀ । ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଲୋପ ପରେ ଯେବେ ଏ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ରଜା ମହାରଜାମାନେ ତିଷ୍ଠି ରହନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତାମାନେ କ'ଣ ହେବ ? କିଏ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବେ ? ଜନତା ! ନା ରାଜା ମହାରାଜାମାନେ ।

ବିପ୍ଳବର ଧାରା ଢେଙ୍କାନାଳରେ ଟିକେ ବଦଳିଛି । ଜନତା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଇଛି, ବଣର ଶିକାର ପରି ସେ କେବଳ ଗୁଳି, ବନ୍ଧୁକ ଆଗରେ ଛାତି ଦେଖାଇ ମରି ଶିଖି ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେବି ଜାଣନ୍ତି ଅତ୍ୟାଚାରୀର ଛାତିକୁ ଗୁଳି ଚଳେଇ ପାରନ୍ତି ।

ସାରା ଢେଙ୍କାନାଳରେ ଆତଙ୍କବାଦର ଶିହରଣ । ମଠି ସବ୍‌ଡି-ଭିଜନରେ ଥାନଗୋଲ, ଥାନା, ସମସ୍ତ ରାଜକୀୟ କର୍ମଚାରୀ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ସ୍ୱାଧୀନ ପଞ୍ଚାୟତ ଗଠନ କରିପାରି ଶାନ୍ତି ଶୃଙ୍ଖଳା ଫେରାଇ ଆଣିବାର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଲାଣି ।

ଏବେ ଜନତା ଛୁଟି ଚାଲିଛି ପରଜଙ୍ଗ ଥାନା ଅଡ଼କୁ । ଦଳେ ସଶସ୍ତ୍ର ଆତତାୟୀ ପୁଲିସ ଆସି ଜନତାକୁ ଅଟକି ଯିବାପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

ଅମାନିଆ ଜନତା ଉପହାସରେ ପୁଲିସ ଫୌଜର କଥାକୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।

ଫୌଜର ଗୁଡ଼୍ମ ଗୁଡ଼୍ମ ରାଇଫଲ ଗୁଳିକ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା ।

ଜନତା ଆଗରେ ତାଙ୍କର ନେତାଙ୍କ ବାହୁରେ ଅତତାୟୀଙ୍କର ଗୁଳି ବାଜିଲା । ବୀର ସାଥି ଅଧୀର ନ ହୋଇ ସଂଗ୍ରାମ ଚଳାଇବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

ଉଭୟଙ୍କର ଖଣ୍ଡ ଯୁଦ୍ଧ । ଅସୀମ ସାହସର ସହିତ ଜନତା ଲଢିଲେ ।

ଜନତାର ଏ ଲଢ଼େଇରେ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର ଇତିହାସରେ ନୂଆ ପରିଚ୍ଛେଦ ଖୋଲିଗଲା । ଅହାବା ଢେଙ୍କାନାଳ ଭାରତକୁ ନୂଆ ଆଲୁଅ ଦେଇଛନ୍ତି । ନୂଆ ଉଦ୍ଦୀପନା ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ।

ବାପୁଜୀଙ୍କର ଅହିଂସା ମାର୍ଗରୁ ଜନତାର କ'ଣ ସ୍ଖଳନ ହେଲା ?

ହେଲେ କ୍ଷତି କ'ଣ ?

ବାପୁଜୀ ତ ପୁଣି କହିଥିଲେ ଭୀରୁତା ଅପେକ୍ଷା ସେ—ଅହିଂସାର ଦର୍ଶନ ଅପେକ୍ଷା ବିପ୍ଳବକୁ ଜୀବନ ଦେବାରେ ଯେତେବେ ଅତତାୟୀର ଗୁଳିରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ସକାଶେ ଲୋଡ଼ାହୁଏ······।

କଣ୍ଟା କଣ୍ଟାକୁ କାଢେ ।

ତେବେ ସାରା ଢେଙ୍କାନାଳରେ ସଶସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡ ଯୁଦ୍ଧ ଲୋଡ଼ା । ନିରାହଜନତା ସଶସ୍ତ୍ର ସଂଗ୍ରାମରେ ମୃଣ୍ଡଟେକି ଅଗଷ୍ଟ ଜନଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିବେ ତ ? ସେହି ତ ହେଲା ସମାସ୍ୟା ।

ସ୍ୱାଧୀନ ପଞ୍ଚାୟତ ରାଜ୍ୟ । ତାହାହିଁ ଲୋଡ଼ା । ବାପୁଜୀଙ୍କର କଳ୍ପିତ ରାମରାଜ୍ୟର ସେହି ତ ହେଉଛି ମୂଳଦୁଆ । ଅହିଂସା ମାର୍ଗରେ ସଂଗ୍ରାମ ଚଳାଇବାକୁ ହେବ । ନଚେତ୍ ଜନତାର ଉତ୍ତେଜନା ବେଶିଦିନ ବଞ୍ଚି ରହିବ ନାହିଁ ।

ଢେଙ୍କାନାଳର ବିପ୍ଳବୀ ନେତା ଗୁଳିର ଅଘାତ ପାଇ ଫେରାର ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ନୂଆ ରକ୍ତ ଦିଆ ଯାଉଛି । ଆନ୍ଦୋଳନର ଭଙ୍ଗି ବଦଳା ଯାଉଛି । ଅହିଂସା ଉପାୟରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦିଆ ଯାଉଛି ଜନତାକୁ ।

ଏବେ ଢେଙ୍କାନାଳ ବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୁଲେଟିନ ବାହାରୁଛି। ଢେଙ୍କାନାଳର କେତେକ କର୍ମୀଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ କରାଯାଇ, ସେମାନଙ୍କୁ ଭେଟି ଜନତା ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆ ଯାଉଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଭାବେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନରୁ ଅଲଗା ରହିବା ପାଇଁ, ଧନ, ଜନ କୌଣସି ଉପାୟରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ନ ଦେବା ପାଇଁ, ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ଦପ୍ତରରୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ପର୍ଶକାତର୍ମୀ ନିବେଦନ ପଠା-ଯାଉଛି ।

ରାଜସରକାର ଦ୍ୱିବେଦୀ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ରହି ଆନ୍ଦୋଳନର ଗତିକୁ ବଦଳାଇ ଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି, ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ଖବର ପଠାଇ ଦେଲେ ।

ହଜାର ହଜାର ବୁଲେଟିନ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ପଠା ଯାଉଥିଲା ବେଳେ ପୁଲିସ ଜବତ କରି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଗିରଫ କରୁଛି କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର କୌଣସି ପତ୍ତା ମିଳୁନି । ଅମାନୁଷିକ ଭାବେ ଗିରଫ ହୋଇଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆ ଯାଉଛି, କିନ୍ତୁ ସବୁ ଚେଷ୍ଟା ପଣ୍ଡ ହୋଇଛି ।

ଅହିଂସା ମାର୍ଗରେ ସଂଗ୍ରାମ ଚଳାଇ ଥିବାରୁ ଢେଙ୍କାନାଳର ଅତ୍ୟାଚାରୀ ସରକାରର ନୈତିକ ପତନ ଘଟିଛି ।

ସରକାରର ଜୁଲୁମ ବଢି ଚାଲିଛି ସତ। କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାକୁ ପ୍ରମତ୍ତ ଶାସକଙ୍କର ନୈତିକ ଶକ୍ତି ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶା ସରକାରର ଅଫିସରମାନେ ଆସି ଢେଙ୍କାନାଳରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଚାଲିଲା ବଧିବଦ୍ଧଭାବେ ମିଳିତ ଉଦ୍ୟମ ।

ରେନରସାହେବ ଚାହେଁ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ।

ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଚାହେଁ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ । ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜସରକାର ଚାହେଁ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ·· ।

ସେ କ'ଣ ସହଜେ ମିଳିବା ଧନ ?

ସାଧନା ଚାହିଁ କାହାର ତାଙ୍କୁ ଧରିବାକୁ ? ଧରି ତ ଧରି ରଖି ପାରୁନି ସରକାର ! ସରକାରର ଭାଗ୍ୟ ଖରାପ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଧରା ଦେବେନି—ସଙ୍କଳ୍ପ ତାଙ୍କର । ତଥାପି ଭାଗ୍ୟଦେବୀ ଯେବେ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି—।

ନୂଆ କୌଶଳ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଉଦ୍ଭାବନ କରନ୍ତି । ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଥ ଲୋଭ ଦେଖାଇ କେତେକ କର୍ମୀଙ୍କୁ ନିଜର କରି ନେବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ନିଜେ ଖୋଦ ରାଜା ଏ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ନେଇଛନ୍ତି ।

ରାଜକୋଷ ନିଃଶେଷ ହୋଇ ଯାଉ ପଛେ ମୁଖିଆ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ହସ୍ତଗତ କରି, ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଚପାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁଠି ଶତ ଶତ ବନ୍ଧୁକଧାରୀ ସିପାହୀ, ସୈନ୍ୟ ଫୌଜ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚପାଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । କେବଳ ରକ୍ତପାତ ସାର ହୋଇଛି । ସେଠି କେବଳ ରାଜନୈତିକ କୌଶଳ ଲୋଡ଼ା । ପୋଲିସ ଶାସକର ଶାସନର କରାମତି ଚାହ ।

ଉପାୟ ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ରାଜକୋଷ ସର୍ବହରା, କଙ୍ଗାଳର ସେବାରେ ଯେବେ ଲାଗେ, ମନ୍ଦ କ'ଣ ?

ରାଜା ସାହେବ କଳ୍ପନାରେ ମଜଗୁଲ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ରେନର ସାହେବ ଯେଉଁ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରି ଧରିପାରିନି । ବ୍ରିଟିଶ

ୀ ମାନଙ୍କଠାରେ ବଡ଼ବଡ଼ ଅଫିସର ରାତି ରାତି ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରିବାର କୌଶଳ ଚିନ୍ତାକରି କ୍ଲାନ୍ତ ଅନୁଭବ କଲେଣି ! ଆଜି ତାଙ୍କୁ ଧରିବାକୁ ଆ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ।

ଦଶହଜାର ଟଙ୍କାରେ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଧରା ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ଏବେ ଢେଙ୍କାନାଳ ସରକାର ଅଧିକା ପନ୍ଦର ହଜାର ଟଙ୍କାର ଘୋଷଣା ଦେଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ସେମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମାଣରେ ପୁରସ୍କାର ଓ ପାରିତୋଷିକ ମିଳିବ ।

ପରଦିନ ଢେଙ୍କାନାଳର ଇତିହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭୁବନ ଗାଁରେ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ସଭାର ଆୟୋଜନ ହୋଇଛି । ଭୁବନ ଗାଁ ଆଖପାଖରେ ବୈତରଣୀ ନଦୀ—ବାଲିବାଡ଼ୀ—ପାହାଡ଼—ଜଙ୍ଗଲ ! କେଉଁଠି ହେବେ ସଭା ହେବ ? ପୁରୋଧା କିଏ ? ବିପ୍ଲବୀ ସାଥି ? ସେ ତ ଫେରାର…… ଦ୍ୱିବେଦୀ ନିଜେ ତେବେ କଣ ?

ରାଜା ଖବର ପାଇଛନ୍ତି । ସଭା ହେବ । କିଏ ସଭା କରିବ ? ପୁରୋଧା କିଏ ? ତାଳଚେରରୁ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କ ହସ୍ତଗତ କରିବାଇ, ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । କାହିଁ ? କିଛି ତ ଫଳ ନାହିଁ !

କାଲି ସଭା ହେବ । କେଉଁବେଳେ ! ଖବର ତ ୪ଟା ବେଳାକୁ ମିଳିବାର କଥା । ଅସି ଛଅଟା ବାଜିଲଣି କିଛି ଖବର ନାହିଁ ।

ରାଜା ସାହେବ ପ୍ରମୋଦ ଉଦ୍ୟାନରେ ଟହଲ ମାରୁଥାନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡରେ ସେହି ଗୋଟାଏ କଳ୍ପନା ! ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରି ଏବେ ସେ ଏପରି ଚିନ୍ତା କରି ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଭୂତ ତାଙ୍କୁ ଘୋଟିଛି । ରାଜ୍ୟ ଯିବ । ସବୁ କିଛି ଯାଉ…… । ବିପ୍ଳବୀ

ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ସେ ଧରିବେ...... ଯାହାଙ୍କ ପଛରେ ଦୁନିଆ ଦଉଡ଼ୁଛି । ରାଜା କାହିଁକି ନ ଯିବେ !

ନାଲି ଟୁକୁଟୁକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା ପଶ୍ଚିମାକାଶରେ ମା' କୋଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେଣି ।

ରାଜାଙ୍କ ଆଖି ତେଡେଣି ନାହିଁ ।

ଦୂରଦୂରାନ୍ତ ବ୍ୟାପି ଚକ୍ରବାଳ ସଙ୍ଗେ ଶୂନ୍ୟତା ଯେଉଁଠି ନିଃଶେଷ ହୋଇ ଯାଉଛି —ସେଇଠି ତାଙ୍କର ଆଖି । ଶୂନ୍ୟତା ଭିତରେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ରୂପର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ସେ ପାଗଳ । ଦୃଷ୍ଟି ସେଇଠି ଲାଗି ରହିଛି । ମନ ଭିତରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଆନ୍ଦୋଳନ । ଅଚିହ୍ନା ଆନ୍ଦୋଳନ ପରି ଜୀବନ୍ତ !

ଆକାଶରେ ତାରା ଜୁଇଁ ଉଠିଲେଣି । ଅଶୋକ ଗଛର ଛାୟା ସଙ୍ଗେ ସପ୍ତମୀ ଚନ୍ଦ୍ର ବେଶ୍ ଖେଳ ଖଟଣ୍ଡି ଖେଳି ଚାଲିଛି ।

ପ୍ରକୃତିର ଉତ୍ସ ଫୁଟି ଉଠିଛି । କମିତ କବିତାହୀନ ରାଜା ଏ ।

ଅଶୋକ ଛାୟା ତଳେ ନୀଚ ଗଳାରେ କିଏ କହିଲା ।

ମୁଁ ଆସିଛି ମଣିମା ।

ହଁ, ଅନେକବେଳୁ ତୁମରି ଅପେକ୍ଷାରେ ଥିଲି ଅନନ୍ତ ।

ଅନନ୍ତ ନୁହେଁ ମଣିମା ।

ତେବେ କିଏ ତମେ ।

ମୁଁ ଜଣେ ତାଳଚେରର ଲୋକ ମଣିମା !

"ମୀନକେତନ, ତମେ ମୀନକେତନ—ତମେ ଆସିଛ । ତମେ ପାରିବ ? ବେଶ୍ ପାରିବ.....ହଁ କଣ ଖବର ?"

କାଲି ଭୁବନରେ, ବୈତରଣୀ ନଦୀର ଆରପାଖ ହଙ୍କା ଖାଡ଼ ଖଣ୍ଡିକରେ ଯଜ୍ଞ ହେବ । ପ୍ରଧାନ ପୁରୋହିତ ହେବେ ଦ୍ୱିବେଦୀ !

ଦ୍ୱିବେଦୀ ! ଠିକ୍ ବେଳେ ଖବର ଦେଇଛ ତମେ । ଅଣ୍ଟାରୁ ଯନ୍ତ୍ରେ ଲେଖା ରାଜାଙ୍କ ହସ୍ତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲେ "ଦ୍ୱିବେଦୀ ର୍ମମାନଙ୍କୁ ନିଜ ହାତରେ ଲେଖି ପଠାଇଛନ୍ତି ମଣିମା !

ରାଜା ଆଗ୍ରହସହକାରେ ଲେଖାଟି ଉଠାଇ ନେଇ କହିଲେ, ସମସ୍ତ...

ସବୁ ତ ସେଥିରେ ଲେଖାଅଛି ମଣିମା ! ସଞ୍ଜ ଛ'ଟା ବେଳକୁ ।

ତମେ ତ ଉପସ୍ଥିତ—।

ନ ରହିଲେ କମିତ ହେବ ମଣିମା ! ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଭୁବନ ଯିବାକୁ ହେବ ।

ଭୁବନ ! ଏତେ ରାତରେ.....

ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ—ନ ଗଲେ ମୋର ବଂଶର ସର୍ବନାଶ କରିବେ ସେମାନେ—ମୁଁ ଖବର ଦେଇଛି, ଠିକ ଅନୁମାନ କରି ଛୁଆପିଲ ସମସ୍ତଙ୍କୁ—

ହତ୍ୟା କରିବେ କହୁଛ ?

ହତ୍ୟା ଠିକ୍ ନୁହେଁ, । ଦ୍ୱିବେଦୀ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଅଛି—ସେପରି ଅପ୍ରିୟ—ଅହିଂସାତ୍ମକ ....

"ତେବେ...

ଭୟ ହେଉଛି ସେ ଗିରଫ ହୋଇଗଲେ—ଜନତା ନୀତି ଅନୀତି କିଛି ବୁଝିବ ନାହିଁ ?

ତେବେ ତୁମେ କଣ ଚାହିଁ—ପୁରସ୍କାର—ନିଅ ୨୫୦୦୯—କାଲି ପ୍ରଚୁର ପୁରସ୍କାର ଜଣସ୍ୱ ମିଳିବ ।

ଶତେହ ଟଙ୍କିଆ ନୋଟ ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡ ରାଜା ଆଗରୁ ପୁରସ୍କାର ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

କୃତଜ୍ଞତାରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ମିନକେତନ ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇଗଲେ ।

ରାଜା ମୃଗ୍ଧ ଅକ୍ଷିରେ ମିନକେତନର ଯିବା ବାଟକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି ।

ସେ ପ୍ରମୋଦ ଉଦ୍ୟାନର ପଛପଟ ସର୍ପିଲ ରାସ୍ତାରେ ଧାବମାନ ହେଲେ ।

ଅରେ ! ଭୟଙ୍କର ଜଙ୍ଗଲ ସେପଟେ ! ମିନକେତନ ! ମିନକେତନ !

ରାଜା ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ।

× × ×

ଭୁବନ !

ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭୁବନ । ଇତିହାସ ସ୍ମରଣୀୟ ଭୁବନ । ବାଜି-ରାଉତ ଜନ୍ମଭୂମୀ ଭୁବନ । ଆଜ ପୁଲିସ ଫୌଜର ଲୋକାରଣ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଛି ।

ଜନତା ବ ସ୍ଥିର କରିଛି ନିଜର ଶେଷ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ ଦେଇ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜାଙ୍କୁ ସନ୍ଧି କରିବାପାଇଁ, ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଓ ସରକାରଙ୍କ-ଠାରୁ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ଦେବା ସକାଶେ ଚରମପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି, ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଦୂତ ପଠାଇବେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ ଅଛି ରାଜା ଯେବେ ସନ୍ଧିପତ୍ରକୁ ଅବମାନନା କରନ୍ତି ?

ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପନ୍ଥା ଠିକ କରିବେ । ସଭାରେ ନେତୃତ୍ୱ ନେବ କିଏ ? ସମସ୍ତଙ୍କର ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ ! ରାଜା କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚିତ । ଦ୍ୱିବେଦୀ ! ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଆଜ ଧରା ହେବେ । ସମସ୍ତ ପୁଲିସ ବଳ । ରାଜଶକ୍ତିର ସବୁକିଛି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରି ଆଣିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆ ହୋଇଛି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଯାଇଛି । ରାଜା ଅସ୍ଥିର ହେଉଥିବେଳେ ଭୁବନରୁ ଖବର ଆସିବ ।

ସେହି ପ୍ରମୋଦ ଉଦ୍ୟାନ । ସେହି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଶଯ୍ୟା । ଦରବାନ ପ୍ରବେଶ କରି କହିଲା "ଭୁବନରୁ ସମ୍ବାଦ ଆସିଛି ମହିମା !

ଭୁବନରୁ ସମ୍ବାଦ ଆସିଛି—କାହିଁ ! କିଏ ? କହୁ କହୁ ରାଜା ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

ଦରବାନ୍ ଅନୁଧାବନ କଲେ ।

ଖବରଦାତା ଏ ଚିଠିଟି ଦେଇ ଚାଲିଯାଇଛି ମହିମା !

ରାଜା ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ "ଏତେ ସାହସ ! ଏତେ ଅବମାନନା ! ଆମାତେ ଦେଖା ନ କରି କିଏ ସେ ଦୁରାଚାର ? ଚାଲିଗଲା—

"କହି ଯାଇଛି ସେ ସମୟ ହେଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ . ଆସି ମହିମାଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବ—

ରାଜା ରାଗରେ ଥରି ଥରି ମନ୍ତ୍ରଣା ଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

ଅଲେକର ମହୋତ୍ସବ !

ଗୋଟାଏ ଅଶାନ୍ତ ଲେଉଟରେ ପାଗଳ ସେ । ଦ୍ୱିବେଦୀ ଧରା ପଡ଼ିଥିବେ ନିଶ୍ଚୟ—ସେହି ଖବର ସେ ଚାହାନ୍ତି—।

ଲଫାପାଟି ଖୋଲି ଦେଇ ଅଧୀର ଖବର ଆଶାରେ, ତାଙ୍କ ଆଖି ଦୁଇଟି ଉପରେ ବୁଲିଗଲା । କିଏ ଦେଇଛି ତେବେ ? କ'ଣ ଖବର ଅଛି ?"

ମହିମା,

ଚରଣରେ ଶତକୋଟି ପ୍ରଣାମ ଜଣାଉଛି । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଖବର ଦେଇଥିଲି, ତା ପୂରଣ ହୋଇ ପାରୁନି ଦେଖି ଦୁଃଖିତ । କାରଣ ଭୁବନରେ ସଭା କରି ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରୁ ସନ୍ଧାନ ପଠାଇବା, ଆପଣଙ୍କ ସୈନ୍ୟ ସାଜସଜା ଦେଖି ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲି । ଅଯଥା ଛିପାଇ ନ କରି, କୌଶଳକ୍ରମେ ସନ୍ଦେଶଟି ଏଥି ସଙ୍ଗେ ଦେଇ

ଯାଉଛୁ । ପଢିବେ—ଆପଣଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନ—ଦେଶ ମାତୃକାର ସ୍ୱାଧୀନତା ବାଣୀ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଛି କି ନା ? ଆମ କାମ କରି ସାରିଛୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କ କାମ ରହିଲା ।

ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରାଇଦେଲେ ଯେଉଁ ପୁରସ୍କାର ଦେବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ ସେ ବାବଦରୁ ଆପଣ ସ୍ୱ ହସ୍ତରେ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଟ ୫୦୦ଙ୍କା ଦେଇଛନ୍ତି । ଏ ଦାନ ଜାତିର ଇତି-ହାସରେ ଅମର ହୋଇ ରହିବ । ଦ୍ୱିବେଦୀ ନିଜେ ଯାଇ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖା କରିଛନ୍ତି—ତେଣୁ ପୁରସ୍କାର ପରିମାଣଟା ବଢାଇ ଆପଣଙ୍କ ଦେୟଟି ଯେକୌଣସି ଢେଙ୍କାନାଳ କର୍ମୀଙ୍କୁ ଦେଇ ଦେଲେ ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନ କାମରେ ଲଗିବ ।

ଜୟ ହିନ୍ଦ୍

ରାଜାଙ୍କ ଦେହ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସତେ ଅବା ଭୂମିକମ୍ପରେ ଦୁନିଆଁଟା ରସାତଳଗାମୀ ହୋଉଛି ।

ଦ୍ୱିବେଦୀ ! ନିଜେ ଆସି ମୋତେ ପ୍ରତାରିତ କରି ଟ ୫୦୦ଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ମୋ ହାତରୁ......ଉଃ, କି ସାହସ, ସନ୍ଧି ଚୁକ୍ତି ଦେଇ ପଠାଇଛି ଦସ୍ତଖତ କରିବାକୁ...... । ମୁଁ କିଛି ବୁଝିହେଁନା—ତାକୁହି ଲୁହେଁ—ଉଃ—ପରାଜୟ...... ।

—ସାତ—

ଢେଙ୍କାନାଳ ସଂଙ୍ଗ ସାଦ ସଙ୍କାଇ ତାଳଚେର ଜାଗ ଉଠିଛି । ଚାରିଆଡ଼େ ବିପ୍ଳବର ଅଗ୍ନିଶିଖା ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ଜଳି ଉଠିଛି ।

ଅଠହଜାର ଜନତା ଦୁଇଦିନ ହେଲା ତାଳଚେର ସହରକୁ ଘେରାଉ କରିଛନ୍ତି ।

ଜନତା ଚାହେଁ ରାଜ ସରକାର, ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟ ନେତାଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେଉ, ନଚେତ୍ ଅମରଣ ପଣ କରିଛି ଜନତା ପାଉଣ୍ଡେ ବି ଘୁଞ୍ଚିବ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଗାଁରୁ ଲୋକ ଆସିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ସମୂହ ଜରିମାନା ଜବରଦସ୍ତି ଆଦାୟ କରା ହୋଇଛି । ମା' ଭଉଣୀଙ୍କ ଉପରେ ଅକଥନୀୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରା ହୋଇଛି । ଘରପୋଡ଼ି ଦେବା, ଧନ ଦୌଲତ ଲୁଟ୍ କରି ଆଣିବା, ଦୈନ ଦୈନିକ କାମ ହୋଇ ଉଠିଛି ରାଜ ସରକାରର ।

ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷରେ ଅସଂଖ୍ୟ ସହୃଦ୍ ଜୀବନ ଦେଲେଣି । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଦାବୀ । ସେମାନେ ଚାହାଁନ୍ତି ତାଙ୍କର ନେତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ।

ଅମାନିଆ ଜନତା ବହୁ ଦୁଃଖ କ୍ଲେଶ ଅତ୍ୟାଚାର ସହିଲେଣି । ତଥାପି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ ।

ତାଲଚେର ଆକାଶରେ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଉଡ଼ୁଛି—ସତର୍କବାଣୀ ଶୁଣାଇ ହ୍ୟାଣ୍ଡବିଲ ସବୁ ରାଜ ସରକାର ଆକାଶ ପଥରୁ ଜନତା ଭିତରେ ଖସାଇ ପକାଉଛନ୍ତି ।

ଜନତା କିନ୍ତୁ ଅଟଳ । ଅମରଣ ପଣ । ସେମାନେ ଚାହାଁନ୍ତି ତାଲଚେର ନେତାଙ୍କ ମୁକ୍ତି । ସଂଗ୍ରାମକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାର ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।

ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା ପରେ ରାଜ ସରକାର ହିଂସ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆକାଶ ପଥରୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜରୁ ଅନବରତ ଗୁଳି ବୃଷ୍ଟି ହେଲା । କେତେକ ସହୃଦ୍ ମଣିଷ ମାଟିପରେ ଢଳି ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ନୂଆ ଦୈବବାଣୀ ଶୁଣାଗଲେ । ପଛକୁ ହଟିଯାଅ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ ସରକାରର ଗୁଳି ମାଡ଼ରେ ମରି କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ଜାତୀୟ ଜୀବନରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁକ୍ତିକାମୀ ଫୌଜର ଜୀବନ ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ । ବଞ୍ଚି ରହିଲେହିଁ ସଂଗ୍ରାମ ବଞ୍ଚିବ ।

ବାପୁଜୀର ନେତୃତ୍ୱ ଅଛି । ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାନିଯାଅ । କୌଣସି ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମ ନେତୃତ୍ୱ ପାଇଁ ଅଟକି ଯାଇନି····· ।

ଜନତା ପୃଷ୍ଠଭଙ୍ଗ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ନୂଆ ନେତୃତ୍ୱ ମିଳିଛି । ସ୍ୱାଧୀନ ପଞ୍ଚାୟତ ରାଜ୍ୟ ତାଲଚେରରେ ପ୍ରତି ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଯାଉଛି । ଡାକଘର, ଥାନା, ରାଜାଙ୍କ ଖମାର କେତେ ଜାଗାରେ ଜନତା ହାତ କରି ଗଲେଣି ।

ତାଲଚେରର କୋଲିଆରୀରେ କେତେଦିନ ହେଲା ବିପ୍ଳବର ହାଓଆରେ ସରଗରମ ହୋଇ ଉଠିଛି । ମସୁଧା ହେଉଛି ତାଲଚେରର ୧୦୦୦୦ ଶ୍ରମିକ ପରଦିନ ଠାରୁ ଧର୍ମଘଟ କରିବେ ।

ଲଗାଲଗି ହୋଇ ୫୦୦ଶହ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ବାସଗୃହ । ଅନ୍ଧକାର ଅପରିଷ୍କାର ଶ୍ରମିକ କଲୋନୀ । ବୃଷଧୀ ଚିମିନିର ଧୂଆଁରେ ସେପରି ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ବିଷାକ୍ତମୟ ହୋଇ ଉଠିଛି । ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସରେ ସେପରି କେବଳ ହତାଶର ଭୂତ ମାଡ଼ି ବସିଛି ।

ରାତି ୫ଟା । ଭୋର ହୋଇଯିବ ।

୧୦୦୦୦ ହଜାର ଶ୍ରମିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିଛନ୍ତି କାମ ବନ୍ଦ କରି-ଦେବେ । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟ । କୋଇଲାର ଚାହିଦା ସରକାରର ବେଶି ।

ମସୁଧା ଚାଲିଛି—ଶ୍ରମିକ—କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ—ବିପ୍ଳବୀ ନେତା ......।

ଶଙ୍ଖ ତୁରୀ ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିଲା ; ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ, ଓଡ଼ିଶାର ପୁଲିସ, ରାଜାଙ୍କ ଫୌଜ ଶ୍ରମିକ କଲୋନି ଚଢ଼ାଉ କରିଛନ୍ତି ।

ଉପାୟ ନାହିଁ । ୩୦ମିନିଟ ଭିତରେ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଶ୍ରମିକ କଲୋନି ଭିତରେ ଧରା ହୋଇଯିବେ ।

ରାତି ୫ଟା ବେଳେ ସଭା । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥିଲେ ସେ । କିନ୍ତୁ ସରକାର ଠିକ୍ ଖବର ପାଇଛି । ଦୁଇପଟୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ଘର ପୁଲିସ ରେଜର ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତନଖି କରି ଆସୁଛି ।

ଦୁଇ ଧାଡ଼ରେ ଶ୍ରମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବାସଘର ଲଗାଲଗି ହୋଇ ବ୍ୟାରକ୍ ଧରଣରେ ତିଆରି—

ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରୁ ପୁଲିସର ଚଢ଼ାଉ...... । ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ ।

କାନ୍ଧ କାନ୍ଧ ବଦଳାଇ ମିସ୍ତ୍ରୀ କହଉ ଖଇ ବାଝି ବାଝି ଯାଉଛି, ହାତରେ ଶିକା । ତା ଭିତରେ ପରଶୁଣିଆରେ ଭାତ ଗଣ୍ଡାଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତାର ବର୍ଷେ ହେବ ସଜଯଷ୍ଟ। ସମସ୍ତେ ଜାଗ୍ରତ। ଗୁରୁଜଣ ମଲମୁଣ୍ଡିଆ ଶ୍ରମିକ ଶବ କାନ୍ଧେଇ ରାମନାମ ସତ୍ୟ ହେ, କରୁଣ ସ୍ୱରରେ ବେଳେ ବେଳେ ଚିତ୍କାର କରୁଥାନ୍ତି।

ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ପୁଲିସ ହୁକୁମ ଦେଲା ପଟୁଆର ବନ୍ଦ କର।

ଶବ ଅଟକି ରହିଲା।

ରେକର ସାହେବ, କୋଇଲା ଖଣିର ବଡ଼ ସାହେବ, ସୁପରଭାଇଜର ବସ୍ତିର ଓଏଲଫେୟାର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ସବୁ ବାହକମାନଙ୍କୁ ତନଖି କଲେ।

ସମସ୍ତେ ଚିହ୍ନା ଲୋକ। ଦ୍ୱିବେଦୀ ନାହାଁନ୍ତି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ। ରେକରଙ୍କ ଠେଇଁ ଶବ ଉପରେ ଦାଉ ଦାଉ ଜଳି ଉଠିଲା।

"ଶବ ଉପରୁ ଲୁଗା ଖୋଲ......" ଆଦେଶ ଆସିଲା।

"ଟିବି ରୋଗୀ ସାହେବ......" ଓୟେଲଫେୟାର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର କହିଲେ "ଟି—ବି—ରୋଗୀ ଅନ୍" ସାହେବ କହିଲେ। ରାମ ନାମ ସତ୍ୟ ହେ—ହରି ନାମ ସତ୍ୟ ହେ—ଧ୍ୱନିରେ ଶ୍ରମିକ ପଲ୍ଲୀଟିକୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରାଇ, ଚାଲିଲେ ସେମାନେ ଶ୍ମଶାନ ଅଭିମୁଖରେ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ପରୀକ୍ଷା କରାଗଲାଣି। କେତେକ ମୁଖିଆ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ହାତରେ ପିନ୍‌କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରାଗଲାଣି। କିଛି ଖବର ବି ମିଳୁନି।

ରାତି ୫ଟାରୁ ଦଶ ୮ଟା ବାଜିଲାଣି। ପୁନଃ ପୁନଃ ୫୦୦ ଶ୍ରମିକ ଘରର ପ୍ରତେକ ସମ୍ଭବ ଓ ଅସମ୍ଭବ ସ୍ଥାନ ମାନ ପୁଲିସ ପରୀକ୍ଷା ଚାଲିଲାଣି।

କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହନ୍ତି।

ଦ୍ୱିବେଦୀ ନିଶ୍ଚୟ ଶ୍ରମିକ କଲୋନୀରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଛି । ତାଙ୍କୁ ଧରି ଆଜି ଧର୍ମଦୃଷ୍ଟରୁ ନିଃଶେଷ କରି ଦେବାକୁ ହେବ ।

ରେଜର ସାହେବଙ୍କ ପଣ ।

ଓ୍ୱେଲଫେୟାର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଦୌଡ଼ି ଆସି ରେଜରସାହେବଙ୍କୁ ଖବର ଦେଲା, ଟିବି ପେସେଣ୍ଟ—ବଞ୍ଚିଛି ସାହେବ...... !

ଟି ବି ପେସେଣ୍ଟ ବଞ୍ଚିଛି ? ସେ ଶବ ତେବେ କାହାର ?

ଶ୍ରମିକ ବସ୍ତିର ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ପୁଲିସର ଚାବୁକ ନାଚି ଉଠିଛି ।

"ବନ୍ଦ କର ଏ ଅତ୍ୟାଚାର" ରାମ ମିସ୍ତ୍ରୀ ଆସି ଜବାବ ଦେଲା, ତମେ ଚାହଁ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ସନ୍ଧାନ ? ଏଇତ ? ମୃତ ଟି ବି ପେସେଣ୍ଟ ବେଶରେ ବିପ୍ଳବୀ ବିପ୍ଳବର ସନ୍ଧାନ ଦେଇ ତାଲଚେର ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ସମସ୍ତେ ନିସ୍ତବ୍ଧ...... ଦୁନିଆଁଟା ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଜଡ଼—ସ୍ପନ୍ଦନହୀନ...ନିର୍ଜୀବ ହୋଇ ଉଠିଛି ।

—ଆଠ—

ଚାରିଆଡ଼ ଆତତାୟୀ ସରକାରର ଦମନ ଲୀଳା ନୃତ୍ୟ କରି ଉଠିଲା । ଢେଙ୍କାନାଳର ବିପ୍ଳବୀ ନେତା, ତାଳଚେରର ମୁକ୍ତି ପଥର ସୈନିକ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହିଲେ । ସହିଦ୍ ନିଧି ମାହାଲିକ୍, ଚିନ୍ତା ଦାସ, ଶ୍ୟାମ ମଲିକ, କୃଷ୍ଣ ମାହାଲିକ୍, ଗୋପିନାଥ ଜେନା, ଶଙ୍କର ବେହେରା, ଅଗଣି ସାଉ, ପୁଲିସ ଗୁଳି ଆଗରେ ଛାତି ପତାଇ ଧାମନଗର ଥାନାରେ ଢଳି ପଡ଼ିଲେ ।

ଏଣେ ଇରମରେ ପୁଲିସର ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ଫଳରେ ୨୮ଜଣ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମରିଗଲେ ।

ଖଇରା ଥାନାରେ ରଙ୍ଗ ବେହେରା, ମକର ଲେଙ୍କା, ଚକ୍ରଳୁ ସାହୁ ଓ ସାବନ ଜେନା ଜୀବନର ଲହୁ ଲହୁ ଢାଳି ଦେଇ ସ୍ୱାଧୀନତା ବେଦୀକାରେ ମୁକ୍ତିର ସଙ୍ଗୀତ ଜାତୀୟ ଜୀବନର ଝଙ୍କାର ଆଣିଲେ ।

କୋରାପୁଟରେ ବୀର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ୭ଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଜୀଅନ୍ତା ମାରି ପକାଇ, ପୁଲିସ ଅତ୍ୟାଚାରର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ସୀମାକୁ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ତାଳବୁଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଶ୍ରୀ ମାଧବ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଯାଉଥିବା ଜନତା ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରି ୧୯ଜଣଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇ, ପୁଲିସ ବିଜୟ ଉଲ୍ଲାସରେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ଉଠିଲେଣି ।

ସେଠାକାର ପୁଲିସ ସାହେବ ନିର୍ମମ ଭାବରେ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଅମାନୁଷିକ ଅତ୍ୟାଚାର କରି "ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ"କୁ ଦବାଇ ଦେବାକୁ ଦୃଢ଼ ସଙ୍କଳ୍ପ କରି ବସିଲେଣି ।

ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ନିମାପଡ଼ା ଥାନା ନିକଟରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଗଳାମୀ ଜନତା ଉପରେ ଗୁଳି କରିବା ଫଳରେ ନିଧି ମଲିକ ହସି ହସି ମାଟିରେ ଢଳି ପଡିଲାଣି ଓ ଅସଂଖ୍ୟ ଲୋକେ ଆହତ ହୋଇ ନିଜ ରକ୍ତରେ ବସୁମାତାକୁ ପିଆଇ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ଆଗାମୀ କାଲିର ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଲେଣି ।

ଘରଆଡ଼େ ସମୂହ ଜରିମାନା । ନାରୀ ଧର୍ଷଣ—ଅତ୍ୟାଚାର । ଗୁଳି କାଣ୍ଡରେ ବସୁମାତା ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେଣି । ଧର୍ମଦେବତା ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେଣି କି ?

ନିରୀହ ଜନତା କଣ ମାଛି ପୋକ ପରି ମରିବେ ? ନିଜ କଂସା ବାସନ ବିକି ସମୂହ ଜରିମାନା ଦେବେ ?

ବର୍ଷା ନାହିଁ । ଫସଲ ସବୁ ଜଳି ପୋଡ଼ି ଗଲାଣି ।

କିନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧ ଚାନ୍ଦା ଦେବାକୁ ହେବ ।

ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସରୁ ୩ଗୁଣରୁ ୫ଗୁଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାନ୍ଦା ଦେବାକୁ ହେବ । କ'ଣ ଅଛି, କ'ଣ ଦେବେ ?

ଝିଅ ବୋହୂଙ୍କର ଇଜ୍ଜତ ଗଲାଣି । ଘରୁ ବାସନ-କୁସନ ଗଲାଣି । ଗାଁ ଗାଁରେ ଯେଉଁମାନେ ଭଲ ବାଡ଼ି କାମ କରିଥାନ୍ତେ, ସେମାନେ ଜେଲ କିମ୍ବା ଯୁଦ୍ଧକୁ ଗଲେଣି ।

ସ୍ବରଆଡ଼େ ହାହାକାର । ଜାତି ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବ ବୋଲି ମରି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ମଲେ କଣ ଲୋକ କେବଳ ଏ ଭାରତ ଭଳିରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଏ ?

ଏ କମିତି କଥା ! ମରିବ ତ ଆଉ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବ କମିତି ?

ଧାମନଗରରେ ଗୁଳି ମୁହଁରେ ମଲାବେଳେ ମଧୁ ମାହାଲିକ ଯଥାର୍ଥ କହି ଯାଇଛନ୍ତି, "ଭାଇମାନେ ! ମୋ ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନା । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ମୁଁ ପୁଣି ଜନ୍ମ ହେବି ।"

ଏ ଜନ୍ମରେ ତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଲା ନାହିଁ । ପରଜନ୍ମରେ ହେବ ବୋଲି ତ ଆଶା ଅଛି । ଲୋକେ ହସି ହସି ଜୀବନ ଦେଲେ ତ ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବ ! ଜାତି ସ୍ୱାଧୀନ ହେବ ! ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଶ ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା । ଜାତି ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ଜାତି, ଦେଶର ସ୍ୱାର୍ଥ ନିକଟରେ ଖୁବ୍ ତୁଚ୍ଛ ।

ପୁଣି ବିପ୍ଳବ ।

ଏ ଆଦର୍ଶରେ ଲୋକେ ବୁଝିବେ କେତେକେ ?

ଉତ୍ତେଜନା କମିଗଲେ ।

ବାସ୍ତବିକ୍ ଉତ୍ତେଜନା କମି ଯାଇଛି । ବିପ୍ଳବ ଶୀତଳ ହୋଇ ଉଠିଛି ।

ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ...... ?

ମଉନ ହୋଇ କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁ ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଭାବୁଛନ୍ତି ଉପାୟ ? ବିପ୍ଳବୀ ଭାବୁଛନ୍ତି ଉପାୟ...... ହତାଶ ହୋଇ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ଉପାୟ...... ।

କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉ ।

କେଉଁ ବିଶ୍ୱାସରେ····· ଉତ୍ତର ଆସିଲା ।

ସେମାନେ ଭାରତର ।

ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ଅପେକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରୁଷିଆର ଜୟ—ଲେଲିନ୍‌ଗ୍ରେଡ଼ର ଉଦ୍ଧାର······ ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ କେତେକ ଯେବେ ଚାହାନ୍ତି ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ । ଆପଣଙ୍କର ଆପତ୍ତି ?

ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ମୋର, କିମ୍ବା ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନି ।

କାପଲିବଜାର ଫାଣ୍ଡି । ବାଁ ପାଖ ମୋଡ଼ ଉପରୁ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଖୁବ୍ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଗଳିଟିଏ ଧାବମାନ । ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ରାସ୍ତା ନୁହେଁ, ମାମୁଲି ଗଳି । ରାସ୍ତା କଡରେ ଦୁଇ ତିନୋଟି ମୁସଲମାନ ଘର ।

ଘରଗୁଡିକ ନାଗଫେଣୀ ବାଡରେ ପରିବେଷ୍ଟିତ । ସତେ ଅବା ନାଗଫେଣୀ ଓ ଘରଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଛି ।

ନାଗଫେଣୀର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆକ୍ରମଣରେ ଘର ଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ।

ଖୁବ୍ ରାତି ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ଦ୍ୱିବେଦୀ ଖଜୁରିଆ ଖଟ ଉପରେ ଢଳେଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛନ୍ତି—କେତେଜଣ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ପୁଲିସ-ତାଙ୍କୁ କ୍ରମଣ କରିଛି । ହାତରେ କଡି······ ରାଜପଥରେ ତାଙ୍କୁ ଟାଣି ଣି ନେବା ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଝିଅ ସ୍ତ୍ରୀ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠୁଛନ୍ତି ।

ହଠାତ୍ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ।

ସତେ ତ କେତେଦିନ ହେଲା ଝିଅଟିକୁ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । କାମ ପାରେ ଏକବାରେ ଭୁଲି ଗଲେଣି ଯେ ତାଙ୍କର ଝିଅ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି । ଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ?

ବାରଙ୍ଗରୁ ପଳାଇ ଆସି ଚିନାବାଦାମ ଚକ୍ରଳ୍ ଦଳ ଝିଅଟିକୁ ଦେଖି ଆସିଥିଲେ । ଆଉ ତା ପରେ ଦେଖା ନାହିଁ । ମନ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସ୍ମୃତି ଝଲସି ଉଠିଲା । ଥରେ ଯାଇଁ ଦେଖି ଆସିବା ଲୋଡ଼ା ।

ରାତି ଅନେକ ହୋଇ ଗଲାଣି । ମନକୁ ପାଞ୍ଚିଲେ ଯିବେ ?

ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ରୁଗ୍‌ଣ ପାଣ୍ଡୁର ମୁହଁଟି ଆଖି ଆଗରେ ଭାସି ଗଲା... ପବନରେ କରୁଣ କଣ୍ଠର ଗୋଟାଏ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ସ୍ୱର ଯେପରି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲା, "ହେ, ମୋ ଦେହ ଏମିତି ! ମୁଁ ତ ବଞ୍ଚି ପାରିବିନି ? ଆଶା ଥିଲା ଥରେ ଦେଖା ହୋଇଥାନ୍ତା ! ମିନି ତମ ମନେ ପଡ଼ୁନି ? ମୁଁ ଯେବେ ମରିଯିବି, ତାକୁ କିଏ......

ଇସ୍ କି ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ! ବିପ୍ଳବୀର ପାଷାଣ ହୃଦୟ ବି ଟଳିଲା ଉଠିଲା...... ।

ଏତିକିବେଳେ କବାଟରେ କିଏ ଟିପା ମାରିଲା

ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ସଙ୍କେତରେ ପ୍ରତି ସଙ୍କେତ ଦେଲେ ।

ଉତ୍ତର ଆସିଲା—ମୁଁ ବିବେକାନନ୍ଦ ।

"ବିବେକାନନ୍ଦ ·ତମେ ! ଏତେ ରାତିରେ ।" କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଲେ । ବିବେକାନନ୍ଦ ସଙ୍ଗରେ ଜଣେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଯୁବକ ରସାନନ୍ଦ ବି ଆସିଛନ୍ତି । ଦ୍ୱିବେଦୀ ରସାନନ୍ଦଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ବାର ବାର ଯେପରି କଣ ପରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଜଣାଗଲା । ରସାନନ୍ଦ ଟିକିଏ ଅଡୁଆ ଅଡୁଆ ବୋଧ କଲେ ।

"ମୁଁ ମୋର ଭୁଲ୍ ବୁଝି ପାରିଛି ବିପ୍ଳବୀ ! ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ମୋର ଆଦର୍ଶ—କାଲି ଭୁଲ୍ ବୁଝିଥିଲି—ଆଜି ଠିକ୍ ବୁଝୁଛି—ମୁଁ ତ ଭାରତୀୟ ! ତମର ରକ୍ତ ତ ମୋ ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ ବହୁଛି । ମୋତେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଛ ...?"

"ଏତେବଡ଼ ପୃଥିବୀରେ କାହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି—କାହାକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବି, ମୁଁ ବି ଠିକ୍ କରି ପାରୁନି—ଏଇ ଆମରି ଲୋକେତ ପୁଣି ଆମ ଉପରେ ଗୁଳି ଚଳାଉଛନ୍ତି—ସବୁ କିଛି ଅତ୍ୟାଚାର ତ ସେମାନେ କରୁଛନ୍ତି । ତମକୁ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ହୁଏତ କାଲି ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ହେବ । ହୁଏତ ଦେଶ ସମସ୍ତଙ୍କର । ସମସ୍ତଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯେ ଯାହାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି-ଯିବେ……କେହି କାହାକୁ ନିଷେଧ କରି ପାରେନା, ତଥାପି ପଛରୁ ପିଠି ଛୁରି ମାରିଯାଏ……।"

"ବିବେକାନନ୍ଦ ! ତମେ କଣ କହୁଛ ?" ଦ୍ୱିବେଦୀ ପଚାରିଲେ ।

ମୋର କିନ୍ତୁ ରସାନନ୍ଦ ଉପରେ ଅତୁଟ ବିଶ୍ୱାସ ଆସିଛି । ସେ ଶିକ୍ଷିତ—ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ । ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ଯୁବକ । ଦେଶର ଦୁଃସନ୍ଧି ବେଳେ ସେ ଯେ ତାଙ୍କ ପାର୍ଟିର ଭୁଲ୍ ତ୍ରୁଟି ନିଜ ଜୀବନ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବରେ ଢାଳିଦେବା ପାଇଁ ପାଗଳ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ଏଥିରେ କିଛି ବିଚିତ୍ରତା ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ଆପଣ । ସଂଗଠନ ଯେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ଆପଣ ଅନୁଭବ କରନ୍ତୁ । ନୂଆ ରକ୍ତ ଲୋଡ଼ା, ଏହିପରି ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଆମରି ବିଶେଷ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ।

ଭାବି ଚିନ୍ତି ଠିକ୍ କରିବି ରସାନନ୍ଦବାବୁ ! ଆପଣ ଦୟାକରି କାଲି ଆସନ୍ତୁ ।

ରସାନନ୍ଦ ଓ ବିବେକାନନ୍ଦକୁ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ ଦ୍ୱିବେଦୀ ।

ଦୁହେଁ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ ।

ପୁଣି ସେହି କରୁଣ ନିବେଦନ । ଛୁଆର ସେହି ମୋହନୀୟ ଆକର୍ଷଣ ।

ନା, ତାଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ବାହାରି ପଡିଲେ ଦ୍ୱିବେଦୀ…।

ନିର୍ଜନ ତମସା । ଜଗତର ସବୁ କିଛି ଯେପରି ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ଯାଇଛି ।

ବିପ୍ଳବୀ ଆଖିରେ ବିପ୍ଳବର ଆହ୍ୱାନ ଯେପରି ଉଭେଇ ଯାଇଛି । ଆଜି ଆଖି ଆଗରେ ପଥିବ ଦୃଶ୍ୟ । ଘରେ ଘରେ ଝୁଅ, ମାଇପ ପିଙ୍କ କାରୁଣ୍ୟଭାର ଛନ୍ଦ ।

"ହେ ରିକ୍‌ସାବାଲା ତେଲଙ୍ଗାବଜାର ଯିବୁ" ପ୍ରଶ୍ନ ହେଲା ।

"ନାହିଁ ବାବୁ ସବାରି ଅଛି" ଉତ୍ତର ଆସିଲା । ରିକ୍‌ସାଟି ଚାଲିଗଲା ।

ଭ୍ରାନ୍ତିକାନ୍ତ ଦେହଟି ଯେପରି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ।

ପ୍ରଳୟରେ ଅବସାଦମୟ ଜୀବନଟି ମରି ଯାଉ ଯାଉ ଯେପରି ବଞ୍ଚି ରହିଛି ।

ସେ ଆଉ ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରିବେନି !

ରିକ୍‌ସା ଲୋଡ଼ା । ସେ ଆଜି ଭ୍ରାନ୍ତିକାନ୍ତ...... ।

କଟକ ଟାଉନହଲ୍, ସେଇଠି ବସି ପଡ଼ିଲେ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୋଡ଼ ! ସାହସ ନାହିଁ ! ସ୍ୱତ ବେଶି ନାହିଁ । ଶୀଘ୍ର ଦେଖି ଆସିବାକୁ ହେବ ।

ଭିତରୁ କିଏ କହିଲା କିପରି ଦେଖିବ ?

ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ଭାବନା କିପରି ଦେଖିବି ? କଡ଼ା ପୁଲିସ ପହରା । ଭାବୁ ଭାବୁ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ସେ । ବିପ୍ଳବର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ପ୍ରତିଭା ତାଙ୍କ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରୁ ଅପସରି ଯାଇଛି । ସେ ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ।

ବିପ୍ଳବୀ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ? ଜାତି ପକ୍ଷରେ ମଙ୍ଗଳକର ଚିହ୍ନ ନୁହେଁ । ଆଗରେ ତାଙ୍କର ବସା । ଛୋଟ ଘର ଖଣ୍ଡିକ ସରକାର ବାଜ୍ୟାପ୍ତି କରି ନେଇଛି, ତାଆଗି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଝିଅ ହେଠାରେ ରହନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ତ ତଉଡ଼ିଆ ହୋଇନ ?

ବସ୍ତା ଆଗରେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଆଲୁଅଟି ଲିଭି ଯାଉ ଯାଉ ରହି ଯାଉଛି ।

ଠିକ୍ ଆଲୁଅ ଖୁଣ୍ଟଟି ଆଗରେ ବସ୍ତା ଖଣ୍ଡିକ । "ଆରେ ଏତେ ଲୋକ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଓଃ ମୋରି ଉପସ୍ଥିତିଟା ଜାଣି ପୁଲିସ ଆକ୍ରମଣ କରିବ କି ?

ଭଗବାନ ଭିକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି ।

ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ରହିଲେ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଝିଅ ମା, ମା, ବୋଲି କରୁଣ ଚିତ୍କାର । "ଭିଡ଼ିରେ ଝିଅଟା ଉଠିଛି । ତା ମା କଣ କରୁଛି—କି ଯେ ନିଦ ! ମନେ ମନେ ସେ ବିରକ୍ତ ହେଲେ ।

ମାମୁଁ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । ଏ କ'ଣ ? ତେବେ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ...... ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ଯାହା କହନ୍ତି—ମିନାର ମା' ଆଉ ନାହିଁ—ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ।

ଦୁଇଜଣ ପୁଲିସ ସବ୍ଇନସ୍ପେକ୍ଟର ପ୍ରାୟ ବାହାର ଆସୁ ଆସୁ କଥା ହେଉଥାନ୍ତି "ଛ ଘଣ୍ଟା ଜ୍ୱର ପରେ" ଜଣେ କହିଲା "ଆଗରୁ ଉପ୍ୟୁଙ୍କର ଏନାମିଆଁ......।"

ପାଗଳ ପରି ଦ୍ୱିବେଦୀ କହିଲେ "ତେବେ ସେ ମରି ଯାଇଛି— ହିଁ, ନିଧି ମାହାଲିକ ମଲା । ଚନ୍ଦ୍ରା ଦାସ ମଲା ! କୃଷ୍ଣ ମାହାଲିକ ମଲା ! ସେ ମଲା ଭାସିଗଲା କ'ଣ ? ତା ବିନା କଣ ଜଗତ ଅଟକି ଯିବ— ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଯେ କଣ ହୁଅନ୍ତି—ଆରେ ତାର ପରି ଗୋଟାଏ ଝିଅ ଅଛି ? ଗୋଟାଏ କଙ୍କାଳର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଅଭିନୟରେ ସବ୍ଇନ୍ସ- ପେକ୍ଟର ଦୁଇଜଣ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ।

ଆରେ ! ତୋର କ'ଣ ନିଦ ହଉନି ।

ତମର ତ ନିଦ ନାହିଁ ବାବୁ ?

ବାବୁ ଦୁଇଜଣ ଇସତ୍ ହସି ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଲୀନ ହୋଇଗଲେ ।

ସେ କେତେଭ ପାଉଣ୍ଡ ଆଗକୁ ଯାଇ ବତୀଖୁଣ୍ଟ ନିକଟରେ ବସି ପଡିଛନ୍ତି । ଆଲୁଅଟି ଲିଭି ଯାଇଛି ।

ଶବଟି ଶ୍ମଶାନ ଅଭିମୁଖରେ ଯାତ୍ରା କରୁଛି । ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ସେଠା ହୋଉଛି ଶେଷ ପତ୍ନୀ ଦର୍ଶନ ।

—ନଅ—

ପତ୍ନୀ ବିୟୋଗ !

ଅଟିଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର ଶୀଥିଳତା ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ମେରୁଦଣ୍ଡକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛି ଯେପରି ।

ମାତୃହୀନ ଝିଅ । କିପରି ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ବାବାକୁ ତାର ଖୋଜୁ ନ ଥିବ ? ନା, ନା ବାବା ତାର ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଦୁନିଆରେ କେଉଁଠି ଲୀନ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଯଥା ସର୍ବସ୍ୱ ଥିଲା ତାର ମା' । ସେ ବି ଚାଲି ଯାଇଛି । ଦୁନିଆର ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡରେ ସେ ବାପ, ମା ଛେଉଣ୍ଡ ପିଲା ।

ସର୍ବହରା ସେ । ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ବଞ୍ଚି ରହିଲେ ହେଲା । ମୃତ୍ୟୁ ଆଉ ବିପ୍ଳବ । ବିପ୍ଳବ ! ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଦାବୀ ପାଇଁ ବିପ୍ଳବ ହୁଏ କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ବିପ୍ଳବରେ ଖାଲି ମୃତ୍ୟୁର ସନ୍ଧାନ !

ମରଣ ତାର ଜୟ ଢ଼କ୍କା ବଜାଇ ବିପ୍ଳବର ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କରିଦେବା ଉପରେ

ଜନ୍ମ ହେଲେ ତ ମଣିଷ ମରିବ । ଜନ୍ମ ଦିନଠାରୁ ମରିବା ଭିତରେ ଯେ କେତେ ଦିନ ଅହରହ ମଣିଷ ବିପ୍ଳବ କରେ । ବିପ୍ଳବ କଲେ ମଣିଷ ତିଷ୍ଠିବ—ନଚେତ୍ ଶେଷ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ଦୈନ ଦୈନିକ ବିପ୍ଳବ ତ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ଭିତରେ ପ୍ରଭେଦ ? ଦୈନ ଦୈନିକ ବିପ୍ଳବରେ ମଣିଷ ମରୁ ମରୁ ବଞ୍ଚିଯାଏ ।

କିନ୍ତୁ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବରେ···? ମଣିଷ ମରି ଅମର ହୁଏ । ପରାଜିତ ହୋଇ ଜୟ କରେ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଯୌବନ କୁଞ୍ଜର ଶାନ୍ତି ଉଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି । ଶେଷକାଳର ସାଥି ତାଙ୍କର ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଘର ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି—ସଂସାରରେ ରହି ସେ ଯେ ଅସଂସାରୀ ତାର ସଂସାର ଲୋଡ଼ା କେତେକେ ?

ଅସ୍ତି ଶମୁରରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ସମାଧି ନେଇଛନ୍ତି । ସିନ୍ଧୁର ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବୀ ହେମୁକଲ୍ୟାଣ ୧୯ବର୍ଷ ବୟସ ମାତ୍ର—ହସି ହସି ଫାଶି କାଠରେ ମୁଣ୍ଡ ତୋଳି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ବର୍ଷକ ଭିତରେ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର ଇତିହାସକୁ ରକ୍ତ ରଞ୍ଜିତ କରି ଅସଂଖ୍ୟ ଯୁବକ—ଯୁବତୀ—ବୃଦ୍ଧ—ବାଳକ ମରଣ ବରଣ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମରି ନାହାନ୍ତି ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି ଓ ବଞ୍ଚିବେ ବି ଯୁଗେ ଯୁଗେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ? ରୋଗ ଶୋକରେ ମଲେ । ଦୁନିଆରେ ଯେମିତି ମରନ୍ତି ସେ ମଲେ । ବିଶେଷତା କିଛି ନାହିଁ । ନୂତନତ୍ୱର ଅଭାବ···।

ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ପାଇଁ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅବହେଳା କରି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସମାଧି ଦେଇଛନ୍ତି ଦ୍ୱିବେଦୀ ।

ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଇଁ ସେ କ'ଣ ଯଥେଷ୍ଟ ଇତିହାସ ନୁହେଁ ?

ନା, ଯାଇଛନ୍ତି । ହୁଏ ତ ଛୁଆ ଯାଇପାରେ । ସମସ୍ତେ ଆସନ୍ତି ଯିବାପାଇଁ । ସେଥିପାଇଁ ଦୁଃଖ କଲେ କ'ଣ ହେବ ?

ବିପ୍ଳବର ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୁର୍ବଳତାରେ ଦବିଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।

ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ଆଖିରେ ଝଲସି ଉଠିଲା । କମଳା ନେହୁରୁ । ପଣ୍ଡିତ ନେହୁରଙ୍କ ପ୍ରିୟ ପତ୍ନୀ । ଅଳ୍ପ ବୟସୀ ଇହଧରାକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ । ପତ୍ନୀ ବିୟୋଗରେ ହୁଏତ ନେହୁରଜୀ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥିବେ । ଭାବପ୍ରବଣ ହୃଦୟରେ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଝଞ୍ଜା ଆନ୍ଦୋଳିତ କରି ପକାଇଥିବ । ଇହଧରା ସକାଶେ ଭାବ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ, ପଣ୍ଡିତଜୀ କେବେ କେଉଁ ଦିନ ବିପ୍ଳବରୁ ଅଲଗା ହୋଇଥିଲେ ? ନା କମଳାଙ୍କ ବିୟୋଗ ପରେ ଜୀବନ ପ୍ରାଣ ଢାଳି ଗଢ଼ିଲେ ଭାରତର ଜାତୀୟ ଇତିହାସ ।

ଇତିହାସ ଯେ ଗଢ଼ିବାକୁ ଚାହେଁ । ବିପ୍ଳବର ନେତୃତ୍ୱର ଦାୟିତ୍ୱ ଯେ ନେଇଥାଏ—ତାର ଭାବ ବିହ୍ୱଳତା—ପାର୍ଥିବ ବନ୍ଧନର ଆକର୍ଷଣ ତୁଟାଇ ଦେଇ ବିପ୍ଳବର ପରିଚାଳନା କରିବା ଉଚିତ । ନଚେତ୍ ଦେଶ ତାଙ୍କୁ କ୍ଷମା କରିବ ନାହିଁ ।

ବିପ୍ଳବହିଁ ତାଙ୍କର ଜୀବନ—ଜୀବନହିଁ ତାଙ୍କର ମୁକ୍ତିର ସନ୍ଧାନ । ଦେଶ ପ୍ରତି, ଜାତି ପ୍ରତି, ସ୍ତ୍ରୀ, ଝିଅ, ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିପ୍ଳବହିଁ ସବୁ କିଛି ।

ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ଇତିହାସ ନ ଥିଲା । ବିପ୍ଳବହିଁ ତାଙ୍କୁ ଜୀବନ ଦେଇଛି, ଇତିହାସ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ହେଲେ, ବିପ୍ଳବ ତାଙ୍କର ଲୋଡ଼ା···।

ଜୀବନର ଅଲଭ୍ୟ ଦାଗ ଉପରେ ସ୍ମୃତିର ପ୍ରଲେପ ଲେପିଦେଇ ଆଗାମୀ କାଲିର ସନ୍ଧାନରେ ଆତ୍ମ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ।

ନୂଆ କର୍ମ ପ୍ରେରଣାରେ ରାତି ଦିନ ଖଟିବାକୁ ଲାଗିଲେଣି ଦ୍ୱିବେଦୀ !

କଲେଜ, ସ୍କୁଲ ପ୍ରଭୃତିରୁ ନୂଆ ବଛା ବଛା କର୍ମୀଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋଷ୍ଠାଏ ନୂଆ ଉଦ୍ୟମ ଚଳାଇ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି।

କେତେଜଣ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ କର୍ମୀ ବି ଆସି ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି। ଓଡ଼ିଆବଜାର ମୁସଲମାନ ବସ୍ତିରେ ନୂଆ ହୋଇ କେନ୍ଦ୍ର ଲଥୋ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଛି।

ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ଠିକ୍ ସଦର ରାସ୍ତା ପାଖରେ।

ମୁସଲମାନ ବୁଢ଼ୀ ଘରର ମାଲିକ। ବସନ୍ତୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ ସେଠି ଅଛନ୍ତି ଢାକାର ଶାଢ଼ୀ ବେପାରୀ ହିସାବରେ।

କାମ ଜୋରସୋରରେ ଚାଲିଛି। ରାତି ଦିନ ନାହିଁ। ଲେଖାଲେଖି ଚାଲିଛି। ପାଖରେ କେହି ନାହିଁ। ବେଳେ ବେଳେ ବିବେକାନନ୍ଦ ଆସି ଖବର ଅନ୍ତର ବୁଝିଯାଏ। କାଗଜପତ୍ର ବିଭିନ୍ନ କେନ୍ଦ୍ର ଓ କର୍ମୀଙ୍କ ପଠାଇ ଦେବାର ଦାୟିତ୍ୱ ତାଙ୍କର।

ପୁରା ମୁସଲମାନ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ସେ।

ମୁସଲମାନୀ ପୋଷାକ। ଦାଢ଼ି, ନିଶ ବେଶ୍ ମାନେ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଲୁଙ୍ଗି, ମୁସଲମାନୀ ପଞ୍ଜାବି ପିନ୍ଧି ନମାଜ ପଢ଼ିଲାବେଳେ କେତେ ପୁଲିସ ଅଫିସର, ଗୁଇନ୍ଦା ଖବରଦାତାମାନେ ଯେ ଦେଖି ଜାହାନ୍ତି—ତା ନୁହେଁ। ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ମୁସଲମାନ ବେପାରୀ ରୁହନ୍ତି ସେ ଘରେ।

ବୁଢ଼ୀ କାଦର ବେଗ୍ ଘରର ମାଲିକ, ତା ଘରୁ ଖାନା ଆଣି ଦିଏ।

ନିରାମିଷାଷି ସେ। ବୁଢ଼ୀକୁ ତାଗିଦ୍ ଅଛି। ବୁଢ଼ୀର ଧର୍ମପୁଅ।

ବୁଢ଼ୀ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରିଛି। ତାଙ୍କ ରୁଚି ଅନୁଯାୟୀ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ। ଖାଦ୍ୟ ସେଥିରେ ପୁଅ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ବୁଢ଼ୀ ଅସମାପ୍ତି ତୃପ୍ତି ଅନୁଭବ କରେ।

କାଦର ବେଗ୍ ପୁବ ହ୍ଚାନା । ବସ୍ଲବୀ ପିଲଟି ଦନୁ ମାତୃହୀନା ।

ତେଣୁ ନୂତନ ଅନୁଭୂତରେ ଉଭୟେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସମ୍ପଦ ଫେର ପାଇଛନ୍ତି ।

କାଲି ରମଜାନ୍ ପର୍ବ ।

ଗଫୁର ମିଆଁ ମୁସଲମାନ ବାରିକ । ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ବାଲ କାଟ୍ଟୁଥାଏ । ଆସିଲଦନୁ ସେ ତାଙ୍କର ବାଲ କାଟେ ।

ପଗ୍ଭରିଲି, "ଖଲିପା ତମେ ଗୋସ୍ ଖାଅନା ?"

ଢାକାର ଆମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।

ମୁସଲମାନ ହୋଇ ଗୋସ୍ ଖାଅନା ?

ମୁସଲମାନ ହେଲେ ଗୋସ୍ ଖାଇବେ କଣ ଧର୍ମରେ ଅଛି ?

ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର ଆମେ କଣ ଜାଣୁ...... ।

ଖିଅରବାର କାମ ସରିଗଲି । ଅଣ୍ଟାରୁ ସୁକିଟିଏ ଗଫୁର ଖାଁକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ମନ ଖୁସିରେ ସଲାମ ଠୁକ୍କି ସେ ଚାଲିଗଲା ।

× × × ×

ରମଜାନ୍ ପର୍ବ ।

ମସଜିଦ୍‌କୁ ଆଜି ନମାଜ ପଢି ଯିବାକୁ ହେବ । ବେଲ ଅସ୍ତ ୬ଟା ବାଜି ଗଲାଣି । ହକର ଅସି ବୁଲେଟିନ ନେଇ ଯାଇନା । କାଗଜ ସରି ଆସିଛି । ବେଶି ହେଲେ ଦନେ ଦୁଇଦନ କାମ ଚାଲିବ । ବୁଲେଟିନ ବନ୍ଦ ହେବା ଦ୍ୱାରା ବପ୍ଲବ ପୁଣି ଚେଇଁ ଉଠୁଛି । ଅମାପ ଆନନ୍ଦ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ଭଗ୍ନ ପ୍ରାଣରେ ନୂତନ ଆଶାର ସଞ୍ଚାର କରୁଛି, କୌଣସିମତେ ବୁଲେଟିନ ଚଲାଇବାକୁ ହେବ । କାଗଜ ! କାଗଜ କିଣିବାକୁ ଟଙ୍କା ଲୋଡ଼ା ।

ଡାକ ଟିକଟ ବୁଲେଟିନ ପଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ଲୋଡ଼ା । ଭୈରବ ଖବର ଦେଇଛନ୍ତି ସରକାରୀ ସର୍ଭିସ ଷ୍ଟାମ୍ପ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଯୋଗାଇବେ ।

ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଉଦ୍ଭାବନ । ସରକାରୀ ସୂତ୍ରରେ ଯେପରି ଚିଠି ଖୋଲି ଯାଉଛି । ସେଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର ମିଳିଯିବ । କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ପଠାଇ ପ୍ରଚୁର ଶ୍ରମ ଓ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଅପେକ୍ଷା, ସରକାରଙ୍କ ଡାକ ବିଭାଗ ଜରିଆରେ ବୁଲେଟିନ ପ୍ରଚାର କରିବା ଗୋଟାଏ ମସ୍ତ ବଡ଼ କୌଶଳ ।

ଗୋଟାଏ ତୃପ୍ତିରେ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ପୁଅ ! ସମୟ ହୋଇଗଲା ମସଜିଦ୍‌କୁ ଯିବୁନା ?

ହଁ, ମା ! ମୁଁ ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି ।

"ଆଚ୍ଛା ତୋର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ" ବୁଢ଼ୀ ଚାଲିଗଲା ।

କିଛିସମୟ ପରେ ଡାକାଇ ଶିଲ୍‌କର ପାଇଜାମା, ସେରୱାନି, ଚପକନ୍ ମୁସଲମାନୀ ଟୋପି ପିନ୍ଧି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ମସଜିଦ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ।

ପ୍ରାୟ ଦିନ ଆଠ ବାଜିଯିବ ।

ରାଜପଥରେ ବିପ୍ଲବୀ । ଅନେକଦିନ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ, ଆଜି ଆଲୋକ ମିଳିଛି । ଖୋଲା ପବନ ଦେହରେ ବାଜୁଛି । ନୂଆ ଶିହରଣରେ ଅମାପ ପୁଲକ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ସେ ପାଉଛନ୍ତି ।

ଟେଲର ସାହେବଙ୍କ ଗାଡ଼ି ଦ୍ରୁତଗତିରେ ତାଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲା

ଆଗରେ ବିବେକାନନ୍ଦ ଅସୁସ୍ଥ ପ୍ରାୟ । ସାଙ୍ଗରେ ରମାନନ୍ଦ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେଜଣ କର୍ମୀ...... ।

ଦିନ ଅଠଟା ବେଳେ । ରାସ୍ତା ଉପରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ସେମାନେ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲେ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ।

ସେ ଈଷତ୍ ହସି କଦମ୍‌ରସୁଲ ପ୍ରାଚୀର ଭିତରେ ପଶିଲେ ।

ନମାଜ ପଢ଼ା ଶେଷ ହେଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ତେବେ ? କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଲିଥୋ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଫେରିଯିବେ ।

ତେଲଙ୍ଗାବଜାରର ଛୋଟ ଘର ଖଣ୍ଡିକରେ କାହାର ସ୍ମୃତି ଯେପରି ଟାଣି ଧରିଲା । ଯିବେ ? ହଁ, ଯାଇ ଦେଖି ଆସିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଖୋଲା ଆଲୁଅ—ଖୋଲା ପବନରେ ବିପ୍ଳବୀ ତାର ନିଜ ରୂପଟା ନିଜେ ଦେଖିନେଲେ । ବେଶ୍ ସାଜିଛି, ଝିଅ ତାଙ୍କର ଚିହ୍ନି ପାରିବନି ? ମାମୁଁ ?

ବଙ୍ଗାଳିସାହି ଅତିକ୍ରମ କରି ତେଲଙ୍ଗାବଜାର ମୋଡ଼ରେ ଉଠିଲେଣି । କେତେ ଚିହ୍ନା ପରିଚୟ ଲୋକ ଦେଖା ହେଲେଣି । କେହି ତ ଚିହ୍ନି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଆଉ କେବଳ ମାମୁଁ… ‥ସେ ଯେବେ ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି ।

ଆଗରେ ତାଙ୍କର ଘର । ପୁଲିସ ପହରାବାଲା ତ ନାହାନ୍ତି । ଘରଟି ତାଲା ପଡ଼ିଛି । ସରକାର ତେବେ ବାଜ୍ୟାପ୍ତି ଧନର ମାଲିକ ହୋଇ ଉଠିଛି ।

ତେବେ ମିନି ? ମିନି ନିଶ୍ଚୟ ମାମୁଁଙ୍କ ଘରେ । ମାମୁ ଓ ମାଇଁ ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କର ଜଗତରେ କିଏ ଅଛି ?

ରଘୁନାଥଜୀଉ ଦେଉଳ ଆରପଟେ ମାମୁଁଙ୍କ ଘର । ପୁଲିସ ସେଠି କଣ ଥିବେ ?

କଣ ଭାବୁ ଭାବୁ ବିପ୍ଳବୀ ଚାଲିଗଲେ ରଘୁନାଥଜୀଉ ଲେନ୍‌ରେ ।

ଆଗରେ ମାମୁଁ ଘର । ଛୋଟ ଚାଳ ଘରଟିଏ । ଦହି ଦୋକା ତାଙ୍କର ବେଉସା । ବହୁତ ହଇରାଣ ହେଲେ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ମୋ ପାଇଁ······ ।

ପୁଲିସ କନେଷ୍ଟବଲଟିଏ କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଦୁଇପଦ ହୋଇ ଚାଲିଗଲା । ମାମୁଁଙ୍କ ଛାତିରେ ମିନି······ ।

ବିପ୍ଳବୀର ଚାରିଆଡ଼କୁ ନଜର ଅଛି । ସରକାରଙ୍କର ତାଙ୍କ ଉପରେ ଯେପରି ନଜର ଅଛି, ତା ଠାରୁ ବଳି ତାଙ୍କର ନଜର ସତେଇ······ ।

ମାମୁଁଙ୍କ ଘର ଆଗରେ ଦୁଇ ଚାରିଥର ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲେଣି । ମିନିର ମଳିନ ମୁହଁକୁ ବାର ବାର ଦେଖିଲେଣି । ସେଥିରେ ତୃପ୍ତି ନାହିଁ । ଥରେ ଛାତିରେ ଜାକି ନେଇ ମିନି ନିକଟରେ ତାର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଚାହେଁ ବିପ୍ଳବୀ !

କି ଦୁର୍ବଳତା ! ଯେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନର ସର୍ବ ଶକ୍ତିମାନ୍ ଶାସନ ଦଣ୍ଡକୁ ଅପମାନ ଦେଇ ଉଲ୍ଲସିତ ହୁଏ, ସେ ସାମାନ୍ୟ ଶିଶୁ ନିକଟରେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା ଚାହେଁ ?

ଏମିତ କିଛି ଭାବିଛନ୍ତି, ମାମୁଁଙ୍କର ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଭଲ କରି ପଡ଼ିଲା ।

ମାମୁଁ ଓ ଭଣଜାଙ୍କ ଆଖି ପରସ୍ପର ମିଳିଗଲା ।

ମାମୁଁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇଁ ଦେଖିଲେ । କହିଲେ—ଭୟ ନାହିଁ ଆସ ।

ମାମୁଁ ତେବେ ଠିକ୍ ଚିହ୍ନିଛନ୍ତି । ରକ୍ତ ରକ୍ତ ଚିହ୍ନେ । ଦ୍ୱିବେଦୀ ଆଗପଛ କିଛି ନ ଭାବି ମାମୁଙ୍କ ଫାଟକ ଠେଲି ଯାଇ ଘରକୁ ପଶିଗଲେ ।

ମାମୁଁ ପଛରେ······ ।

ମାଈଁ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ "ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘର—ଏ ମୁସଲମାନ" ମାମୁଁ ନିକଟରେ ଆସି ଯାଇଥିଲେ—ବିପ୍ଳବର ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଭି ଆଜି ସୃଜି ଉଠିଛି ।

ମାଈଁ ତାଙ୍କର ନୀରବ । ବୁଝିଲେ ସର୍ବହରା ଭଉଣୀ ତାଙ୍କର ଫେରି ଅଛନ୍ତି । ମିନାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆଜି ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି । ବୋହୂ—ଅତି ଆଦରର ବୋହୂକୁ······

ମାମୁଁଙ୍କର ଶାସନ—ଆଖିର ଶାସନ—ବାକ୍ୟ ହୀନ ଶାସନ—କିଛି କହିଲେ ସର୍ବନାଶ ଘଟିବ । ଆଖିରୁ ଯେତେ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ ଜାଣି ପାର । ସେଥିପାଇଁ ଅନୁମତି ଅଛି—କିନ୍ତୁ ପାଟି······ !

ମୁସଲମାନକୁ ଦେଖିଲା ବେଳୁ ମିନା ଅଜାଙ୍କ କାନ୍ଧରୁ ଆଉ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଉନି······ ।

ବିପ୍ଳବୀ ନୀରବ ।

ତାକୁ ଟିକେ କୋଳକୁ ନେ······ ।

ସେ ଯେ ଅନାଉନି ମୋତେ······ ।

ଯା, ମା ! ସେ କିଏ ଦେଖିଲୁ······ ।

ନା, ମୁଁ ଯିବନି ! ସେ ବାଇଆ ।

ହଁ ମା, ବାଇଆ ନହେଲେ କିଏ ? ମାମୁଁଙ୍କର ଆଖିରେ ଛୁଟିଲା ଲୁହ । କିଛି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ମୋତେ ଚାଲିଯିବାକୁ ହେବ ବର୍ତ୍ତମାନ ।

ଏମିତି ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି କଣ ? ମାଈଁ କହିଲେ ।

ଚାରିଆଡ଼େ ଯେ ବିପଦ ମାଈଁ । ମୋ ସକାଶେ ତମର ଯେ ସବୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ।

ମିନ ଅଛନ୍ତି ମାଇଁ । ସେ ଡମର । ମୋତେ ମଣିଷ କରିଥିଲ—ମୁଁ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି—ଆଉ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ······ ।

କେବେ ଯେତେବେ ଫେରେ ଫେରିବ ହସ ହସ ମୁହଁରେ ଡମର ସେବା କରିବା ପାଇଁ······ । ବିପଦ୍ ମାଡ଼ି ଆସିବ—ବିଳମ୍ବ କଲେ ବିପଦ ମାଡ଼ି ଆସିବ—ଆସିବ ନିଷ୍ଠୁର ମାଇଁ—ଡମରୁ ସ୍ନେହ ମୋତେ ଠାଣି ଆଣିବ······ଝଡ଼ି ଗଡ଼ରେ । ଦ୍ୱିବେଦୀ ବାହାରି ଗଲେ ।

ଏମିତି କଣ ଆସି ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି ? ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ମାଇଁ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

ଆଗରେ ଯେ ଦଳ ଦଳ ପୁଲିସବାଲା ବୁଲୁଛନ୍ତି······ଯେତେବେ ?

ମାମୁଁଙ୍କର ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ।

—ଦଶ—

ମିନା କହୁଛି—ସେ ବାତ୍ୟାଂଶ...... ।

ବାସ୍ତବିକ୍ ସେ ଚିହ୍ନିଛି । ବାଇଆ ନହେଲେ ଝିଅ, ମାଇପଙ୍କୁ ଯମ ମୁହଁରେ ଠେଲି ଦେଇ କିଏ ଅମଙ୍ଗଳ ଧୂମକେତୁ ପରି ବୁଲେ । ବାସ୍ତବିକ୍ ସେ ବାଇଆ—ପାଗଳ । ପାଗଳାମୀରେହିଁ ମାଦକତା ଅଛି । ପାଗଳ ନହେଲେ କେଉଁ ଜାତି କେବେ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇନି ନା ହେବନି । ପାଗଳ ହେବାକୁ ହେବ—ସାରା ଜାତିଟାକୁ ପାଗଳ ବନାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ତେବେ ଯାଇ ସ୍ୱାଧୀନତା—ମୁକ୍ତିର ଝଣ୍ଡା ଫର ଫର ହୋଇ ଉଡ଼ି ଉଠିବ । ଏମିତି କେତେ କଣ ଭାବୁ ଭାବୁ ଚୌଧୁରୀବଜାର ପୁଲିସ ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ଟପି ଗଲେଣି ।

ମିନା ଭଲ ଅଛି । ମାମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ତାକୁ ଭଲ ରଖିବେ—ତେବେ ଆଉ ଚିନ୍ତା କଣ ?

ଆରେ ବରେଙ୍କା ଆସି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବ । ବୁଢ଼ୀ ତ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିବଣି ।

ପାଦ ତାଙ୍କର ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ବୁଢ଼ୀ ଠିକ୍ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଛି । ବିବେକା ଓ ରସାନନ୍ଦ ଘର ଆଗରେ ବୁଲାଚଲା କରୁଛନ୍ତି ।

ବିବେକାନନ୍ଦ ଆଦୌ ବୁଝି ପାରୁନା ।

ରସାନନ୍ଦ ସେ କାହିଁକି ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଉଛି ? ସେ କାମ କରିବାକୁ ଗୁହେଁ । କାମ କରୁ । ଲଥୋ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସନ୍ଧାନ ତାର କଣ ଲୋଡ଼ା ? ଏମିତି କେତେ କଣ ବିରକ୍ତିକର ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ ନେଇ ଦ୍ୱିବେଦୀ ବସା ଘରେ ଉଠିଲେ ।

ବୁଢ଼ୀ ତୃପ୍ତିର ଗୋଟାଏ ହସ ହସି ଦେଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ, ଖାଇବା ଜିନିଷ ଯାହା ଯେଉଁଠି ରଖିଥିଲା, ଦେଖାଇ ଦେଲା ।

ମା, ମୋର କେତେଜଣ ଚିହ୍ନା ଲୋକ ସେଠି ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ତ ଖାଇ ପାରିବିନି । ତାଙ୍କୁ ଡାକେ ?

ଡାକ ପାରୁ । ଏତକ କୁଳେଇବ ନା ଆଉ ଆଣିବି ।

ଆଣିବା ଦରକାର ନାହିଁ ...... ତୁ ଅଛୁ ବୋଲି ସେମାନେ ଆସିବାକୁ ଲାଜ ଲାଜ ହେଉଛନ୍ତି ।

ତୋର ସାଙ୍ଗ ହେମାନେ ଲାଜ କାହିଁକି ?

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ ନା...... ?

ହଉ ହଉ ମୁଁ ଯାଉଛି । ବୁଢ଼ୀ ଗୁଲିଗଲା ।

ବୁଢ଼ୀ ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିବେକାନନ୍ଦ ଓ ରସାନନ୍ଦ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

ଦ୍ୱିବେଦୀ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । କିଛି କହିବାର ଇଚ୍ଛା ଆଦୌ ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ ।

କିଛିସମୟ କଣ ଭାବି ଯାହା ବୁଢ଼ୀ ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ଯାଇଥିଲା ଆଣି ସେ ଦୁହିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ ।

ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ଦୁହେଁ ବି ଦବି ଗଲେ ।

ଖାଇ ସାରିଲେ ।

ଦ୍ୱିବେଦୀ ଆରମ୍ଭ କଲେ—ବିବେକ, କାଲିର ବୁଲେଟିନ ସବୁ ପଠାଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ?

ମୋ ଦେହ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା

ସାମାନ୍ୟ ଦେହ ବ୍ୟସ୍ତ ସକାଶେ କାମ ବନ୍ଦ ରହିବ ? ତମ ପରି କର୍ମୀ ମୁହଁରେ ଏକଥା ଶୋଭା ପାଏନା ।

କାରଣ ? ରସାନନ୍ଦ ପଚାରିଲେ ।

ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭିତରେ ପଞ୍ଚମ ବାହିନୀ ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି ।

ପଞ୍ଚମବାହିନୀ ! ବିବେକ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ।

ଏତିକିବେଳକୁ ଶୁଣାଗଲା ଗୋଟାଏ ବ୍ୟାଣ୍ଡ ପାର୍ଟି ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିରେ ବିଭିନ୍ନ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲେ ।

ରସାନନ୍ଦ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ।

ପୁଣି ବ୍ୟାଣ୍ଡ ପାର୍ଟି ଫେରି ଆସୁଛି ସେହି ବାଟେ······ ।

ଦ୍ୱିବେଦୀ ରସାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅଟକେଇ ନେଲେ·· ପାଟି ତାଙ୍କର ବନ୍ଦ କରିନେଲେ । ବିବେକ ଆଉ ସମୟ ନାହିଁ—ପୁଲିସ ରସାନନ୍ଦଠାରୁ ଠିକ୍ ଖବର ନେଇଛନ୍ତି···ଧର । ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କର ।

ରସାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଶୁନେ ଶୁନେ-ଟେକିନେଇ ମୁହଁ, ହାତ, ଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ପକାଇ ଗୋଟିଏ କଣବାଡ଼ିଆ ଘରେ ବନ୍ଦ କରି ଆସିଲେ ।

ତୁମେ ଦରଜା ବନ୍ଦ କରି ଆସ ବିବେକ । ବିବେକ ଶୀଘ୍ର କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଆସିଲେ ।

ବିବେକ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଦ୍ୱିବେଦୀ କ'ଣ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କାଗଜପତ୍ର ବସ୍ତାବସ୍ତା କରି ଗରି କୂଅକୁ ପକାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି ।

ଠିଆହୋଇ ରହିଲ କ'ଣ। ଏଠାରୁ ଶୀଘ୍ର ଯେପରି ପଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କର । ନଚେତ୍ ରକ୍ଷା ନାହିଁ···। ଏଇ ଆଗ ସେ ଦଉଡି ବାନ୍ଧି ଲିଥୋ ମେସିନକୁ····· ଅସ୍ତ୍ର—ଖୁବ୍ ଅସ୍ତ୍ର କୂଅ ଭିତରେ ଗଳାଇ ପକାଅ ।

ଏତିକିବେଳେ କବାଟରେ ଘନ ଘନ କିଏ ମୁଷ୍ଟି ଆଘାତ କଲା । ଯେପରି କବାଟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ।

ଦ୍ୱିବେଦୀ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ କୂଅର ବେଢ଼ା ଉପରେ ଉଠି ଆରପାଖକୁ ଚାହିଁଲେ । ଘରର ଚାରିଆଡ଼ୁ ପୁଲିସ କନେଷ୍ଟବଲ—ସରଜେଣ୍ଟ—ଅଗଣନ ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀ···।

ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ଫଳପ୍ରସୂ ହୋଇଛି ।

ବିପ୍ଳବର ପଛପଟୁ ତାଙ୍କୁ ଛୁରିମାରି ଦିଆ ଯାଇଛି ।

ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭିତରେହିଁ ପଞ୍ଚମ ବାହିନୀ···। ଜାତିର ଇତିହାସ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟଙ୍କୁ କେବେ କ୍ଷମା ଦେବନି ! ରୁଷିଆ, ରୁଷିଆ ହୋଇ ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଏମାନେ ବଳି ଦେଲେ । ପର ଦେଶର ମୁକ୍ତିରେ ପାଗଳ ହୋଇ ନିଜ ଦେଶର ମୁକ୍ତିର ଅର୍ଗଳକାଠି ଲଗାଇ ଦେଲେ ।

ଶିଖି, ମନାଇ, ଜୟଚନ୍ଦ୍, ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ହିଁ ଏମାନେ ବଞ୍ଚି ରହିବେ ।

ବିବେକ ତୁମେ ଅଭିନୟ କରି ପାରିବ ?

ଅଭିନୟ ? କି ଅଭିନୟ ?

ଖନାର ଅଭିନୟ—ବୋକାର ଅଭିନୟ ।

କାହିଁକି ?

ମୁଁ ଧରାହେବି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ କଲବଲ କରାଇ ଯେବେ ବିପ୍ଳବର ସମସ୍ତ ସନ୍ଧାନ କରଗତ କରି ଅନୁଷ୍ଠାନର ସମସ୍ତଙ୍କୁ···।

ପାରିବ । ନିଶ୍ଚୟ ପାରିବି ?

ତେବେ ତୁମେ ବାହାର ଯାଅ···।

ଆଗରେ ପଛରେ ଗୁଳିଆଡ଼େ ପୁଲିସ ।

ପୁଲିସକୁ ଧରିଦିଅ । ଟେକାନାଲିଆ, ଖନା, ବୁଦୁ ଗୁଳିକରାଇ ଅଭିନୟ କରି ଯେବେ···!

ଦ୍ୱିବେଦୀ ଗୋଟିଏ ଘରେ ନିଜକୁ ଗୁରିଆଡୁ ଆବଦ୍ଧ କରି, ଅବଶିଷ୍ଟ କାଗଜପତ୍ରଗୁଡିକୁ ପୋଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଈବେକ ସଦର ଦିରିଜା ନିକଟରେ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଲା ।

ପୁଲିସର ବାର ବାର ମୁଷ୍ଟି ପଦାଘାତରେ କବାଟ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ।

ଈବେକ ଥରୁଛି···ଭୟରେ ଥରୁଛି ଅଭିନୟ କରି ଥରୁଛି···।

ପୁଲିସସାହେବ ଈବେକ୍‌ସନ ଗୋଟିଏ ଥାପଡ଼ ଦେଇ କହିଲେ, ତୁ କିଏ ?

ମୁଁ······ମୁଁ······ଖନା ବୋକାର ଅଭିନୟ ।

ଆଉ ଏ ଘରେ କିଏ ଅଛି ?

ଅ—ଅ—ଛି ବା—ବା—ବୁ···। ବାହାର ଆଡ଼କୁ ଗୁଳି ପାଇଛି ବୋଲି ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲା ।

ବାରଦାପଟରେ ପୁଲିସ ସାହେବ ଓ କେତେକ ସରଜେଣ୍ଟ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କଲା ବେଳକୁ ଦେଖିଲେ, ଭିତର ଘରକୁ ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ······।

ଦ୍ୱିବେଦୀ ଯେଉଁ ଘରେ ଥିଲେ—ସେ ଘରକୁ ପୁଲିସ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ଡାକୁଛି—"ଫିଟାଅ କବାଟ, ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ ।" ନିଆଁ ହୁରୁ ହୁରୁ ହୋଇ ଜଳୁଛି—ଦ୍ୱିବେଦୀ ଅଗ୍ନିର ବିପ୍ଳବୀ ଶିଖା ଭିତରେ କ୍ଷଣ ଅଦ୍ଭୁତ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ଜଣେ ସରଜେଣ୍ଟ ପିସ୍ତଲକୁ ଠିକ୍ ମକ୍ କରି କହିଲା, କବାଟ ଫିଟାଅ......ନଚେତ୍ ... ।

ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ହାଃ ହାଃ ହାଃ...... ବିକଟାଳ ହସରେ ଘର ଯେପରି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ।

ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଛୁଟି ଚାଲିଛି ସେହି ବିକଟାଳ ହସ ।

ହଠାତ୍ ପୁଲିସଙ୍କ ଧକାରେ ଘର ଖୋଲି ଯାଇଛି । ବିପ୍ଳବର ଲେଲିହାନ ଶେଷ ଶିଖାରେ ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ମୁହଁ ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ଜଳି ଉଠିଛି ।

ରେନର ସାହେବ ସେ ଘରକୁ ପଶି ଆସି ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ସୁପ୍ରଭାତ ମି. ଦ୍ୱିବେଦୀ ।"

ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ସୁପ୍ରଭାତ ମି. ରେନର" କହୁ କହୁ ଦ୍ୱିବେଦୀ ନିଜର କର ପ୍ରସାରି କରି ରେନରଙ୍କ କର ମର୍ଦ୍ଦନ କଲେ ।

ରେନରଙ୍କ ଦେହଟା ଶିହରି ଉଠିଲା । ବିପ୍ଳବୀର ବିପ୍ଳବର ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ତାଙ୍କ ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ ମାଡ଼ି ଉଠିଲା ।

ମି. ଦ୍ୱିବେଦୀ ! ଗାନ୍ଧିଜୀ କଣ ତମକୁ ଲୁଚି ଛପି ଏ କାମ କରିବାକୁ କହିଥିଲେ । ଧୀର ଆଶ୍ୱସ୍ତି ସ୍ୱରରେ ରେନର କହିଲେ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଆପଣଙ୍କୁ ଯାହା କହିଛନ୍ତି, ଆପଣ କଣ ମାନିଛନ୍ତି ?

ମାନେ ? ଜିଜ୍ଞାସୁ ନୟନରେ ରେନର ରହିଲେ ।

ଏଇ ଆପଣଙ୍କୁ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ !

ଏ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ ଦ୍ୱିବେଦୀ Concealment ଲୁକାୟୁତ ଭାବରେ...... ।

ମୋତେ ହସାଇଲ ରେଜର ସାହେବ ! କଂଗ୍ରେସ ଅଫିସ ଦଖଲ କରନେଲ ପରେ, ଆମେ ତ ଏମିତ ଏଠି ସେଠି ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜି କାମ କରୁଛୁ...... ଆଉ ଡମ......

"ବିଳମ୍ବ ହେଉଛି 'ସାହେବ'" ସରଜେଣ୍ଟ ମେଜର ବକଣ୍ଡାର ସାହେବ ଚେତାଇ ଦେଲେ ।

ବିଳମ୍ବ ହେଉଛି ମି. ଦ୍ୱିବେଦୀ !

ମୁଁ ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ସାରିଛି ଅନେକବେଳୁ !

ରେଜର ସାହେବ ଆଗରେ ।

ମଝିରେ ଦ୍ୱିବେଦୀ...... ।

ପଛରେ ପୁଲିସ ସାହେବ ରବାର୍ଟସନ ।

ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କର ଡାହାଣପଟେ ସରଜେଣ୍ଟ ମେଜର ବକଣ୍ଡାର ଓ ବାଁ ପାଖରେ ପୁଲିସ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ମି. ଗୁପ୍ତ ।

ସଶସ୍ତ୍ର ସମସ୍ତେ । ପିସ୍ତଲରେ ଗୁଳି ଭରପୁର ।

ବୁଢ଼ୀ ଗୁଲି ଆସୁ ଆସୁ ଅଟକି ଗଲା......

ଯାଉଛି ମା ! ଫେରିଲେ କେବେ ଦେଖା ହେବ । ବୁଢ଼ୀ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଛୁଟିଲା ।

ରେଜର ସାହେବ ନିଜ ଗାଡ଼ିର ଦ୍ୱାର ଖୋଲି ଦେଇ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ବସିବାକୁ କହିଲେ ।

ଗାଡ଼ିରେ ସମସ୍ତେ ଉଠିଲେ । ଗାଡ଼ି ଛୁଟି ଚାଲିଲା ସଦରଥାନା ଅଭିମୁଖରେ ।

ରେଜର ସାହେବ ଆଜି ମୁଗ୍ଧ ! ଗୁଣରେ ମୁଗ୍ଧ । ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରି ଆଜି ତାଙ୍କର ଗର୍ବ ନାହିଁ—ଅହଙ୍କାର ନାହିଁ । ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଧରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିରାଟ ସାଧନା ବଳରେ ତାଙ୍କୁ ଧରିଛନ୍ତି । ସମ୍ମାନିତ କରି ତାଙ୍କୁ ନିଜେ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଗାଡ଼ି ଛୁଟିଛି । ଆଗରେ ବିବେକ । ତାର ଅଭିନୟ କରି ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ଆଡ଼େ ଅନାଇଁ ରହିଛନ୍ତି ।

ଭାରତର ମୁକ୍ତିକାମୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ ! ନରହତ୍ୟା ଅଭିଯୋଗରେ ଅଭିହିତ ହୋଇଥିବା ଦ୍ୱିବେଦୀ ! ଫେରାର ଦ୍ୱିବେଦୀ—ବିପ୍ଳବୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଆଜି ଗିରଫଦାର ହୋଇଛନ୍ତି ।

ନଂ ....
ତା ....

୨ୟ ଖଣ୍ଡ ସମାପ୍ତ

ରାଜନୈତିକ ସିରିଜ—୩ୟ ଅବଦାନ

ଶ୍ରେଣୀହୀନ ସମାଜପଥେ ଦ୍ୱିବେଦୀ

(ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶ ପାଇବ)

ମୁଦ୍ରାକର ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦାସ, ପ୍ରଗତି ପ୍ରେସ୍—କଟକ ୧୯୪୭